

- กำหนดวันนัดหมายการประชุม
- แจ้งวัตถุประสงค์การประชุม
- เชิญหน่วยงานของรัฐในพื้นที่เข้าร่วมประชุม
- แบ่งหน้าที่ระหว่างนักวิจัยและผู้เข้าร่วม
- ผู้เข้าร่วม คณะกรรมการหมู่บ้าน, อบต., กลุ่มแม่บ้าน, กลุ่มเยาวชน, ผู้อาวุโส, ผู้สูงอายุ, ชาวบ้าน, ผู้อยากรู้, พระ
- หมุนเวียนการประชุมทุกหมู่บ้าน
- แลกเปลี่ยนความคิดเห็น, ประสพการณ์
- ผู้ใหญ่บ้านเข้าร่วมทุกครั้ง
- นักวิจัยร่วมประชุมกับผู้ใหญ่บ้านในหมู่บ้าน

ข้อตกลงร่วม

นัดหมายการประชุมประจำเดือนคณะทำงานตัวแทนจากหมู่บ้านรอบข้าง ในวันที่ 6/04/45 สถานที่ศูนย์การเรียนรู้ชาวไทยภูเขา บ้านลูกข้าวหลาม ตำบลปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน เวลา 10.00 น.

เวทีครั้งที่ 2 เวทีเตรียมทีมงานสร้างความเข้าใจโครงการวิจัย บ้านลูกข้าวหลาม

วันที่ 14 มีนาคม 2545

สถานที่ ศูนย์การเรียนรู้ชาวไทยภูเขา บ.ลูกข้าวหลาม

ประเด็นการพูดคุยในเวที

✧ ข้อคิดเห็นต่อโครงการวิจัย

- การศึกษาข้อมูลอย่างมีส่วนร่วม
- ประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากงานวิจัย
- แนวทางการขยายพื้นที่การวิจัยในอนาคตหากงานวิจัยในช่วงแรกประสบความสำเร็จ
- ทำอย่างไรในการกำหนดแนวทางการป้องกันการล่าสัตว์
- โครงการวิจัยนำไปสู่งานวิจัยเชิงอนุรักษ์

✧ แนวทางการดำเนินงาน ในช่วงแรก

- ทำความเข้าใจกับ 7 หมู่บ้าน และทำความเข้าใจกับคณะทำงานแต่ละหมู่บ้าน
- กระบวนการเก็บข้อมูล

✳ ร่วมกำหนดประเด็นข้อมูลศึกษา

- 1) สถานการณ์การเปลี่ยนแปลง ผลกระทบที่เกิดขึ้น จากอดีต ถึงปัจจุบัน
- 2) การใช้ประโยชน์จากป่าและโปงของชุมชนรอบโปง
- 3) สภาพชุมชน/บริบทชุมชน
 - 3.1 สภาพพื้นที่
 - 3.2 สภาพทางสังคม / วัฒนธรรม
 - 3.3 ทรัพยากรและการจัดการ
 - 3.4 สภาพทางเศรษฐกิจ
- 4) ประสิทธิภาพ ทุนเดิมของชุมชนที่เอื้อต่อการอนุรักษ์ป่า โปง สัตว์ป่า

การสรรหาทีมงานในท้องถิ่น ทีมประสาน

✳ สรรหาจากเวทีการประชุม

ใช้มติในที่ประชุมในการสรรหาทีมงานที่เข้าร่วมงาน

- ผู้ใหญ่บ้าน ประธานที่ปรึกษาของกลุ่ม
- คณะกรรมการหมู่บ้าน อบต. / จำจ้อย สมชาย นพพร พรส ณรงค์
- กลุ่มเยาวชน ยุวชน เด็กนักเรียน / จำจอย กำพล ณรงค์ ศิริโสภา อวรรณ
- กลุ่มแม่บ้าน / มาลีษา อรัญญา พันทิสสา
- เครือข่ายปางมะผ้า นาคะ นาคือ
- หน่วยงานที่ปรึกษาในพื้นที่ ครูกศน. จนท.ตชด.

เวทีครั้งที่ 3 เวทีเตรียมทีมงานสร้างความเข้าใจโครงการวิจัยบ้านปางตอง

วันที่ 19 มีนาคม 2545

สถานที่ บ้านปางตอง

ประเด็นการพูดคุยในเวที

✳ ความคิดเห็นความสำคัญของโครงการวิจัย

- มีความสำคัญต่อป่า ที่ทำให้ฝนตกตามฤดูกาล เป็นแหล่งกำเนิดของต้นน้ำ
- สัตว์ป่าไม่สูญพันธุ์
- ทำให้ลูกหลานมีการสืบทอดต่อไป

✳ การใช้ประโยชน์จากโปง ป่า

- เพื่อการบริโภค (อาหาร ยารักษาโรค)
- เพื่อการใช้สอย (สร้างที่อยู่อาศัย แหล่งน้ำ)
- เพื่อการเศรษฐกิจ (หาของป่า)

- เพื่อดำเนินตามประเพณี วัฒนธรรม

✧ สาเหตุการเปลี่ยนแปลงของสภาพป่า

- ประชากรเพิ่มมากขึ้นทำให้ต้องขยายที่อาศัยออกไป ทำให้สัตว์ป่าที่มีอยู่นั้นอพยพย้ายหนีไปที่อื่น
- เกิดการล่าสัตว์ป่ามากขึ้น เช่น อดีตนั้นมีสัตว์ป่าหลายอย่าง เช่น กวางป่า เสือ หมูป่า เก้ง ฯลฯ แต่ปัจจุบันนั้นบางอย่างได้สูญหายไปแล้ว
- เกิดการถางป่าเพื่อใช้ในการทำไร่
- เกิดจากการรบกวนของเสียงเครื่องยนต์ เช่นรถยนต์ จักรยานยนต์ เป็นต้น
- การแบ่งเขตการใช้ป่าไม่ชัดเจน

✧ เหตุของการล่าสัตว์ป่าตามความเชื่อ ประเพณี

- เป็นประเพณีดั้งเดิม
- มีการล่าสัตว์ป่าในเดือน 6 ของ ลานู

✧ สัตว์ป่าที่ยังพบเห็นในชุมชน

- กวางป่า เต่า ตะกวด หมูป่า เสือผา เม่น อ้น หมี ไก่ป่า นมู ลิง ชะนี นางอาย เสือไฟ หมูป่า นก

✧ การจัดการทรัพยากรป่าในท้องถิ่น

การแบ่งเขตการใช้พื้นที่ป่า ป่าใช้สอย , ป่าต้นน้ำ, ป่าเพื่อการเลี้ยงสัตว์, ป่าอนุรักษ์

✧ กฎ กติกาการใช้ประโยชน์

- มีคณะกรรมการควบคุม ดูแล
- ใช้เท่าที่จำเป็นและใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด
- มีกฎ กติกา ถ้าผู้ใดฝ่าฝืนจะมีโทษการปรับ

ผู้เข้าร่วมประชุม

- ผู้ใหญ่บ้าน ,ครู สปอ. ปางมะผ้า, อบต.
- คณะกรรมการหมู่บ้าน / ผรส.
- กลุ่มแม่บ้าน / กลุ่มเยาวชน
- หน่วยงานทหารพัฒนา

ข้อตกลงร่วมกัน

- การเก็บข้อมูลใช้เวทีร่วม
- เสนอปัญหาและหาวิธีการแก้ปัญหา

เวทีครั้งที่ 4 เวทีเตรียมทีมงานสร้างความเข้าใจโครงการวิจัย บ้านหนองหอย

วันที่ 20 มีนาคม 2545

สถานที่ ที่ทำการ อบต. บ้านหนองหอย

เนื้อหาข้อมูลการพูดคุยในเวที

✧ ความคิดเห็นเกี่ยวกับงานวิจัย

- ชาวบ้านเห็นด้วยกับงานวิจัย

✧ ประโยชน์จากโครงการ

เป็นแหล่งศึกษาชนิดของสัตว์ป่าที่มีอยู่ในพื้นที่ จะได้ให้ลูกหลานเห็นในวันข้างหน้า

✧ การใช้ประโยชน์จากโปง

เก็บของป่า เพื่อบริโภค การหาหน่อไม้ การเก็บเห็ด ฯลฯ

✧ ทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่

- สัตว์ป่าที่ยังเห็นอยู่บ่อย ๆ ในปัจจุบัน
- แม่น้ำโปง ,ป่า,พืชพรรณ

✧ การจัดการทรัพยากร

- การอนุรักษ์ เพื่อขยายพันธุ์ มีกฎกติกา ห้ามจับในเขตอนุรักษ์ในบริเวณ 500 เมตร เพื่ออนุรักษ์ไว้เป็นที่ท่องเที่ยว สถานที่พักผ่อน เป็นแหล่งศึกษาของเด็กต่อไปภายหน้า
- ป่าไม้ ป่าธรรมชาติ ป่าต้นน้ำ ห้ามตัด ห้ามทำไร่ ทำสวน ห้ามจุดไฟ มีการทำแนวกันไฟ การปลูกป่าเสื่อม ทำให้น้ำมีปริมาณมากขึ้น
- การเก็บของป่า ในป่าอนุรักษ์

ผู้เข้าร่วมประชุม จำนวน 56 คน

1. คณะกรรมการหมู่บ้าน	2. อบต.	3. ผู้อาวุโส
4. สมาชิก – ชาวบ้าน	5. กลุ่มแม่บ้าน	6. กลุ่มเยาวชน
7. ทีมวิจัย	8. หน่วยงานของรัฐ	9. ครูประถม
10. หมอ อนามัย	11. จนท.หน่วยมาลาเรีย	

เวทีครั้งที่ 5 เวทีเตรียมทีมงานสร้างความเข้าใจโครงการวิจัย บ้านน้ำฮูผาเสือ

วันที่ 24 มีนาคม 2545

สถานที่ บ้านน้ำฮูผาเสือ

ประเด็นการพูดคุยในเวที

✧ วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

- เนื่องจากบ้านห้วยน้ำโปง มีโปงเย็น และเป็นที่รู้จักกัน และปัจจุบันได้มีประชากร

และบุคคลภายนอกเข้ามาทำลาย และบ้านน้ำโป่งนั้น จะทำเองไม่ได้ จึงต้องพึ่งหมู่บ้านน้ำสุผา
เสือ และหมู่บ้านใกล้เคียง

✘ ความคิดเห็นเกี่ยวกับงานวิจัย

- เป็นสิ่งที่ดี เป็นการอนุรักษ์ธรรมชาติ เป็นแหล่งท่องเที่ยว เป็นแหล่งศึกษา
ของลูกหลานต่อไป เป็นแหล่งท่องเที่ยวในอนาคต เป็นการรักษาสัตว์ป่า
- การช่วยกันดูแล ไม่ว่าจะเป็นสัตว์น้ำ สัตว์ป่า ควรช่วยกันดูแล เพราะว่าเป็นของทุก
คน และควรมีกฎเกณฑ์ และป้ายในการเพื่อให้ชาวบ้านรอบข้างและทุกหน่วยงานได้รับทราบ
เป็นผลดีต่อบ้านและกลุ่มเยาวชนที่จะได้รับและเอาจริงเอาจังกับงานวิจัยนี้ เพราะกลุ่มเยาวชน
ควรจะสืบสานทำงานต่อไป ทั้งป่าไม้ สัตว์ป่า น้ำ และในบ่อนของน้ำสุ หรือในหมู่บ้านก็จะได้รับ
ผลไปด้วย ควรมีกฎ และเขตรับผิดชอบและป้ายบอกให้รู้ถึงขอบเขตของงานวิจัย

✘ ผลกระทบ

ไม่ควรให้เป็นการศึกษาเพื่อการท่องเที่ยว เพราะจะทำให้สัตว์หายไป เพราะสัตว์จะ
กลัว ประกอบกับโป่ง ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนหลายพื้นที่ได้เสียสภาพไปบ้างแล้ว แต่ที่บ้านน้ำโป่งยัง
มีสัตว์ป่าโดยเฉพาะนกไปใช้ประโยชน์อยู่ดังนั้นควรจะอนุรักษ์ไว้ต่อไป

✘ การจัดการพื้นที่ป่าของชุมชน

- ป่าต้นน้ำ / ป่าอนุรักษ์ / ป่าใช้สอย / ป่าสาธารณะประโยชน์
- พื้นที่ทำกิน

✘ กฎ กติกา

- การใช้ป่า ควรมีการปรึกษากับคณะกรรมการหมู่บ้าน
- ห้ามตัดไม้ในเขตอนุรักษ์ ถ้ามีผู้ฝ่าฝืนจะปรับ ตันละ 500 – 1000 บาท
- มีการปลูกป่าเสริม

✘ การใช้ประโยชน์จากป่าโป่ง

- มีการเก็บหน่อไม้ เห็ด
- การจับสัตว์ป่ามาทำอาหาร เช่น เต่า แล่น เป็นต้น
- เก็บของป่า เก็บใบตอง เก็บฟืน
- เป็นแหล่งต้นน้ำ

✘ สัตว์ป่าที่ยังมีอยู่ในท้องถิ่น

ไก่ป่า หมูป่า อีเห็น ชะนี ลิง เม่น กระรอก ลิ่น แล่น เต่า หมาป่า เก้ง งู ค่าง
นางอาย นกเขา นกเป่า แห้วดแลว ปู ปลา ผึ้ง ต่อ แตน

สัตว์ป่าในอดีต และปัจจุบัน นั้นมีสัตว์ป่าลดลงอยู่เรื่อย เพราะมีสาเหตุมาจากประชากร
เพิ่มขึ้น การล่าสัตว์ป่า

ผู้เข้าร่วมประชุม

- ผู้ใหญ่บ้าน / ผู้ช่วย
- ผู้อาวุโส
- กลุ่มแม่บ้าน
- เยาวชน
- อบต.
- กรรมการหมู่บ้าน
- ชาวบ้านผู้สนใจ จำนวน 50 คน
- หน่วยงานของรัฐ
- หน่วยงานที่ 9 ปางมะผ้า จำกัดแมลง (มาเลเรีย)
- ครูโรงเรียนประถมศึกษาบ้านน้ำสุผาเสื่อ
- สถานีอนามัยบ้านน้ำสุผาเสื่อ

เวทีครั้งที่ 6 เวทีเตรียมทีมงานสร้างความเข้าใจโครงการวิจัย บ้าน จะโบ

วันที่ 26 มีนาคม 2545

สถานที่ บ้านผู้ใหญ่บ้านจะโบ

เนื้อหาข้อมูลการพูดคุยในเวที

✕ ชี้แจงวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

ในอดีตนั้นมีสัตว์ป่าอยู่หลากหลายชนิด แต่ปัจจุบันได้สูญหายไปแล้ว การดำเนินงานโครงการวิจัยนี้เพื่อศึกษาหาแนวทางการฟื้นฟูอนุรักษ์ไม่ให้สูญหายไปหมด

✕ ความคิดเห็นของงานวิจัย ฯ (ของชาวบ้าน)

- เพราะถ้าไม่ทำ ไม่อนุรักษ์สัตว์ป่าคงจะสูญพันธุ์ไม่เหลือไว้ ลูกหลานคงจะไม่ได้เห็นเป็นการสืบทอดต่อลูกหลานต่อไป
- สามารถเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวในอนาคต, ที่พักผ่อน ถ้ามีสัตว์ป่ามากขึ้นเป็นรายได้ให้กับชุมชน
- ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับสัตว์ป่าให้ละเอียด

✕ กระบวนการ วิธีการดำเนินงาน

1. การสร้างความเข้าใจ แนวทางการดำเนินงานโครงการ ฯ
2. การกำหนดประเด็นข้อมูล / วิธีการเก็บ
 - สำรวจข้อมูลอะไรบ้างที่มีอยู่แล้ว ?
 - สำรวจข้อมูลที่ยังไม่มี ?
 - วิเคราะห์ผู้เกี่ยวข้อง
3. การกำหนดบทบาท / หน้าที่มาร่วม
 - ในช่วงเก็บข้อมูล
 - เพื่อประสานงานในพื้นที่

✧ สัตว์ป่าที่มีอยู่ในชุมชน

- นก ไก่ฟ้า ลิง ชะนี เม่น เก้ง นกเงือก ไก่ป่า นกยูง หมูป่า หมี เต่า แลง ลิ่น งู

✧ ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น

- ป่าอนุรักษ์ / ป่าต้นน้ำ / ป่าใช้สอย / ป่าสาธารณะประโยชน์
- ป่าพื้นที่เลี้ยงสัตว์
- ยาสมุนไพร
- ถ้ำผีแมนและโลงศพ มี 3 โลง
- บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ ไม่มีวันแห้ง และมีพระพุทธรูปอยู่จำนวนมากที่เก่ามากแล้ว

✧ กฎ กติกา การใช้

- ป่าใช้สอย สามารถตัดมาใช้ประโยชน์ได้
- ถ้ำหน่อไม้ ไม่ควรเอาหมด ถ้ำมี 2 หน่อ ควรตัด 1 หน่อ

✧ การใช้ประโยชน์จากป่า

- สร้างบ้าน ทำคอกหมู วัวป่า ทำฟืน การจับสัตว์ป่า สัตว์น้ำ
- เก็บของป่า เช่น หน่อไม้ ผักหวาน เห็ด
- การจักสานต่าง ๆ เช่น ถังขยะ กระด้ง เสื่อ รักฟักไซ
- ยาสมุนไพร ยาแก้ท้องร่วง ยาบำรุงนมแห้ง ยากินข้าวอร่อย ยาแก้มาเลเรีย ยาแก้
บวม

✧ วิธีการสร้างความเข้าใจในการทำวิจัยในหมู่บ้าน

- คณะทำงานแต่ละหมู่บ้านต้องสร้างความเข้าใจในชุมชนของตนเองให้ชัดเจน โดยมีทีม

หลักบ้านช่วยนำไปช่วยหนุนเสริม

✧ กำหนดประเด็นข้อมูลที่จะจัดเก็บ และวิธีการเก็บ

- ประเพณี วัฒนธรรม
 - ถิ่นคนเผ่าคนแก่ และผู้รู้ในชุมชน
- การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
 - ถิ่นสมาชิก เครือข่ายชาวไทยภูเขา อำเภอปางมะผ้า และชาวบ้านผู้รู้
- ข้อมูลบริบทชุมชน
 - ประวัติหมู่บ้าน / สภาพพื้นที่ / สภาพสังคม วัฒนธรรม / ทรัพยากรและการจัดการ / สภาพทางเศรษฐกิจ / สภาพปัญหาทางชุมชน
- ข้อมูลประสบการณ์ การจัดอบรมของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับป่า โป่ง สัตว์ป่า
- ข้อมูล สถานการณ์ ปัญหาที่กระทบต่อป่า โป่ง สัตว์ป่า

ผู้เข้าร่วมประชุม

- ประธานสภา อบต.
- ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
- กลุ่มเยาวชน
- กลุ่มแม่บ้าน
- อสม.
- ผู้สูงอายุ
- ทีมวิจัย ชาวบ้านผู้สนใจ จำนวน 50 คน

คณะกรรมการผู้เข้าร่วมทีมงาน

- ผู้ใหญ่บ้าน (พ่อหลวงคำ) ที่ปรึกษา
- ประธานสภา อบต.
- กลุ่มเยาวชน (นางสาวนาคะ)
- ตัวแทนเยาวชน (สุรชาติ มิตรสามารด)
- ตัวแทนแม่บ้าน (นางเพียรฤดี ไพโรเกียรติศิริยิ่ง)
- สุรัชย์ ชื่นธนสาร
- ผู้ช่วย (นางยุพิน) นางนากอ ไพโรเพชรราชพิทย์
- ผู้สูงอายุ (พ่อเฒ่าจำโบ)
- ผู้สูงอายุ (นางดวงเดือน ไพโรเพชรราชพิทย์)

นัดประชุมคณะทำงานวันพุธ ที่ 3 เมษายน 2545 การเก็บข้อมูลบริบทชุมชน

เวทีครั้งที่ 7 เวทีเตรียมทีมงานสร้างความเข้าใจโครงการวิจัย บ้านไม้ช้างหนาม

วันที่ 16 เมษายน 2545

สถานที่ บ้านผู้นำหมู่บ้านไม้ช้างหนาม

ประเด็นการพูดคุยในเวที

✕ ความเข้าใจต่องานวิจัย

- การเก็บข้อมูลแบบมีส่วนร่วม
- แนวทางการอนุรักษ์สัตว์ และฟื้นฟูสัตว์ป่า

✕ ความคิดเห็นจากชาวบ้านเกี่ยวกับงานวิจัย

1. เห็นด้วยกับโครงการวิจัยเป็นสิ่งที่ดี เนื่องจากเป็นโครงการอนุรักษ์สัตว์ป่าหากไม่มีการอนุรักษ์ในอนาคต ลูกหลานอาจจะไม่รู้จักรักษาว่าสัตว์ป่า เนื่องจากสัตว์ป่าเริ่มลดน้อยลงบางอย่างก็เริ่มสูญหายไป

2. การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่า ของชาวบ้านไม้ช้างหนาม

✕ ทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่ในพื้นที่

- น้ำโป่ง มี พันธุ์ปลาท้องถิ่น

- การอนุรักษ์สัตว์น้ำ จำนวนที่อนุรักษ์ 500 เมตร ประโยชน์ในการอนุรักษ์ เพื่อต้องการขยายพันธุ์ เป็นสถานที่ที่พักผ่อน ท่องเที่ยว อนาคตเป็นแหล่งศึกษาของลูกหลาน ว่าเราอนุรักษ์มีประโยชน์อย่างไรบ้าง กับเราทุกคน
- ป่าไม้ธรรมชาติแหล่งน้ำ ป่าต้นน้ำ มีกฎ กติกาในการใช้ป่า ทำแนวกันไฟ ดูแลรักษาห้ามตัดไม้ในบริเวณป่าต้นน้ำ ปลูกต้นไม้เสริมในบริเวณป่าต้นน้ำ

✧ การใช้ประโยชน์ของป่า

หน่อไม้ เห็ด หาเต่า หาเส้น ลิ่น เพื่อนำมาเป็นอาหาร ชาวบ้านไม้ซางหนามยังไม่มีเขตอนุรักษ์สัตว์ป่าธรรมชาติ แต่ทำแนวกันไฟ

✧ สัตว์ป่าที่ยังพบเห็นในปัจจุบัน

ลิง อีเห็น นกยูง หมูป่า เสือไฟ ไก่ป่า

✧ สถานการณ์ในอดีต

สัตว์ป่าในอดีต ค่อนข้างจะมีมาก แต่ปัจจุบัน สัตว์ป่าเริ่มลดน้อยลง เนื่องจากมีการล่าสัตว์เพิ่มมากขึ้น จำนวนประชากรในชุมชนมีมากขึ้น

✧ สภาพปัญหาของชุมชน

เนื่องจากจากหมู่บ้านไม้ซางหนาม เป็นหมู่บ้านที่ก่อตั้งขึ้นมาใหม่ เมื่อปี 2541 ซึ่งผู้คนที่มาอยู่รวมกันมาจากหลายหมู่บ้านมาอยู่รวมกัน เช่น มาจากหมู่บ้านปางตอง ปางบอน ผาแดง น้ำจาง และยังไม่มียุ้มนำหมู่บ้านที่แต่งตั้งจากทางราชการ เนื่องจากเป็นหมู่บ้านบริวารของหมู่ที่ 7 บ้านโห่งสาแล จึงมีปัญหาระเบียงของที่ดินทำกินเป็นปัญหาลัก

ผู้เข้าร่วมเวทีประชุม

1. ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 บ้านทุ่งสาแล
2. อบต. บ้านทุ่งสาแล
3. ผู้นำหมู่บ้านไม้ซางหนาม
4. คณะกรรมการหมู่บ้านไม้ซางหนาม
5. กลุ่มแม่บ้านไม้ซางหนาม
6. กลุ่มเยาวชนไม้ซางหนาม
7. กลุ่มผู้สูงอายุและชาวบ้านผู้สนใจ 63 คน
8. ครู สปอ.
9. คณะกรรมการหมู่บ้าน (ผรส.)
10. หน่วยงานทหารพัฒนา

ข้อตกลงร่วมในเวที

- อยากให้มีการประชุมติดตามงานวิจัยทุกเดือน

- ทีมวิจัยประชุมร่วมกับผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำหมู่บ้าน ในการประชุมประจำเดือนของหมู่บ้านเพื่อประเมินสถานการณ์ ปัญหาของชุมชน ร่วมคิดวางแผนหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน

คัดเลือกคณะทำงานในหมู่บ้าน

- ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 7 บ้านทุ่งสาแล
- อบต. หมู่ที่ 7 บ้านทุ่งสาแล
- ผู้นำหมู่บ้านบ้านไม้ขวางหนาม
- ผู้สูงอายุ ผู้รู้ บ้านไม้ขวางหนาม 2 คน พ่อเฒ่า แอป่า ลุงสม
- นายธนา สิงขวาน ตัวแทนเยาวชน
- น.ส.หทัยรัตน์ น.ส.นงเยาว์ ตัวแทนกลุ่มแม่บ้าน

❖ กิจกรรมเวทีประชุมประจำเดือน คณะทำงาน ร่วม 7 หมู่บ้าน

วัตถุประสงค์

- เพื่อติดตามความก้าวหน้าของกิจกรรม
- วิเคราะห์ปัญหาอุปสรรค ข้อบกพร่องของคณะทำงาน แนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน

เวทีครั้งที่ 1 วันที่ 6 เมษายน 2545 บ้านลูกข้าวหลาม ต.ปางมะผ้า อ.ปางมะผ้า
ณ ศูนย์การเรียนรู้ชาวไทยภูเขาบ้านลูกข้าวหลาม

กระบวนการในเวที

- ชี้แจงสถานการณ์การดำเนินงานโครงการวิจัยในรอบ 1 เดือน
- นำเสนอปัญหา / วิธีการแก้ไข
- แลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อการดำเนินงานช่วงต่อไป

ประเด็นเนื้อหาในการพูดคุย

❖ ปัญหาในการดำเนินงานเดือนที่ผ่านมา

มีบางหมู่บ้านที่ยังไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของงานวิจัย เช่น บ้านหนองหอย, บ้านไม้ขวางหนาม, บ้านน้ำฮูผาเสือ, บ้านลูกข้าวหลาม, บ้านจำโบ
ชาวบ้านในชุมชนดังกล่าวเข้าใจว่าในการดำเนินงานโครงการวิจัยเป็นการห้ามชุมชนมิให้ล่าสัตว์ป่า

ปัจจัยหนึ่งที่ชุมชนยังไม่เข้าใจ คือ เรื่องของงบประมาณในการทำวิจัย ส่วนใหญ่แล้วชุมชนเข้าใจว่า เวลานำเสนอปัญหาของชุมชนแล้ว ทางการศึกษาจึงมีงบประมาณมาแก้ปัญหาให้เหมือนดังเช่น งานพัฒนา

✧ การวิเคราะห์ในการทำงานของทีมวิจัยจากเวทีประชุม

ทีมงานวิจัยควรจะทำหน้าที่แจ่มแจ้งกับชุมชนรอบข้างที่เกี่ยวข้องกับโครงการวิจัย ให้มีความชัดเจนและมากขึ้นกว่านี้ ทีมกลาง (ทีมจากหน่วยน้ำโป่ง) ควรจะประสานทีมงานในแต่ละหมู่บ้าน ให้มีความชัดเจน ช่วยประสานงานทำความเข้าใจกับชุมชนต่อไป

✧ การทำความเข้าใจกับโครงการวิจัย

- ไม่ได้ห้ามชุมชนในการล่าสัตว์แต่ว่าเป็นการศึกษาเพื่อหาแนวทางว่าจะใช้ประโยชน์อย่างไรให้มีความเหมาะสม
- ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นอย่างเหมาะสม
- เป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรในท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไป

✧ การตอบรับของชุมชนรอบข้าง

- ชุมชนเห็นด้วยกับโครงการวิจัย
- ทีมงานมีความเหมาะสมในการทำงานการแบ่งบทบาทหน้าที่ของแต่ละคน
- ชุมชนยังไม่เข้าใจในเรื่องของการนำเสนอปัญหา ในเรื่องของงบประมาณ
- ชุมชนรอบข้างที่เกี่ยวข้องมีส่วนได้เสียกับโครงการอย่างไร

✧ ข้อคิดเห็นจากเวทีประชุม

- ควรอนุรักษ์ป่าไม่ให้ความอุดมสมบูรณ์ เมื่อป่าไม่มีความสมบูรณ์ สัตว์ป่าก็จะเพิ่มขึ้น
- แต่ละชุมชนควรมีกลุ่มบุคคลหลากหลายในการเข้ามาร่วมเป็นทีมวิจัย โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนและเด็กควรจะเป็นพิเศษ เพราะจะเป็นผู้สานต่อ ในอนาคต
- ในเรื่องของการศึกษาข้อมูลนอกจากข้อมูลในเรื่องบริบทชุมชนแล้วยังมีข้อมูลที่สำคัญอีกหลายเรื่อง เช่น ประสบการณ์การจัดการทรัพยากรของแต่ละหมู่บ้าน ที่มีความสัมพันธ์กับโป่ง ป่า สัตว์ป่า ทีมกลางควรเตรียมการศึกษาให้ชัดเจน กำหนดแนวทางการได้มาซึ่งข้อมูล ประเด็นหัวข้อย่อย โดยประสานกับทีมในพื้นที่ ในส่วนของการได้มาซึ่งแผนงานของช่วงที่ 2 ว่าจะมีแนวทางในการอนุรักษ์พื้นที่ฟูอะไรอย่างไบบ้างนั้น ต้องดูจากข้อมูลที่ปรากฏในช่วง 6 เดือนแรกนี้ก่อน ค่อยวางแผนงานช่วงที่ 2 ต่อไป ทั้งนี้ต้องทำความเข้าใจกับชาวบ้านให้ชัดเจนถึงความแตกต่างของงานวิจัย กับงานพัฒนา

✧ ข้อเสนอแนะที่มีต่อทีมงานในการทำงาน

- ทีมงานควรจะต้องต่อเวลา

- การประสานกับทีมงานในพื้นที่ การนัดหมายการประชุม วันเวลา และสถานที่
การประชุม ควรมีความชัดเจน
- สร้างความเข้าใจความชัดเจนของโครงการกับชุมชนที่เกี่ยวข้อง 7 ชุมชน
รอบข้าง
- นักวิจัยควรจะหางบประมาณจากแหล่งอื่นมาเสริม เช่นจาก อบต. หรือ
จากหน่วยงานของรัฐ
- ทีมกลาง (ทีมห้วยน้ำโป่ง) ควรจะประสานกับทีมในหมู่บ้านอย่างต่อเนื่อง
ใกล้ชิดกันมากขึ้น
- ทีมงานในแต่ละหมู่บ้านควรจะประกอบด้วยกลุ่มบุคคลหลากหลาย เช่น
กลุ่มผู้สูงอายุ เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ เป็นผู้หนุนเสริม ให้แนวทาง
- ควรเชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หน่วยงานของรัฐที่มีอยู่ในพื้นที่เข้ามาร่วม
เป็นทีมงานในการจัดเก็บข้อมูล

✧ ข้อเสนอแนะวิธีการแก้ไข้ปัญหา

- ทีมงานวิจัย ทีมกลาง (ห้วยน้ำโป่ง) ควรจะประสานกับทีมพื้นที่ในหมู่บ้านอย่างต่อเนื่อง และใกล้ชิดกันตลอดเวลา เพื่อสร้างความเข้าใจแนวทางการวิจัย
- ทีมพื้นที่ช่วยประสานทำความเข้าใจกับชุมชนในหมู่บ้านถึงแนวทางการวิจัย ในส่วน
ของเรื่องของงบประมาณ แนวทางการวิจัย วัตถุประสงค์ของงานวิจัย
- ในกรณีของหมู่บ้านไม้ซางหนาม ซึ่งมีปัญหามากที่สุด ทีมกลางควรจะประสานกับผู้
ใหญ่บ้านหมู่ 7 บ้านโห่งสาแล ซึ่งเป็นหมู่บ้านหลักและผู้ปกครอง บ้านไม้ซางหนาม อย่างต่อ
เนื่อง เพื่อวางแผนทางการเก็บข้อมูลให้เป็นไปอย่างถูกต้อง ไม่ว่าจะเป็นกรณีของ พื้นที่ทำกิน
ประวัตินหมู่บ้าน การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นประเด็นปัญหาหลักของหมู่บ้านไม้ซาง
หนาม เนื่องจากชุมชนหมู่บ้านไม้ซางหนาม มีกลุ่มคนย้ายมาจากหลายหมู่บ้าน มารวมกันทำให้
มีปัญหาเรื่องของการปกครองด้วย

✧ แผนงานในช่วงเดือนที่ 2 (การเก็บข้อมูลบริบทชุมชน)

- ทีมกลางบ้านห้วยน้ำโป่งร่วมกับชุมชน กำหนดประเด็นหัวข้อในการเก็บข้อมูล
- ทีมกลาง ประสานทีมพื้นที่ (ในหมู่บ้าน) เตรียมข้อมูลให้กับทีมงานกลาง (ห้วยน้ำ
โป่ง)
- วิธีการเก็บข้อมูล เวทีใหญ่หมู่บ้านละ 1 เวที
- กลุ่มย่อยสอบถามประเด็นเพิ่มเติม

เวทีครั้งที่ 2 วันที่ 7 พฤษภาคม 2545 บ้านทุ่งสาแล ต.นาปู่ป้อม อ.ปางมะผ้า
ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน บ้านทุ่งสาแล

กระบวนการในเวที

- นักวิจัยนำเสนอการดำเนินงานการเก็บข้อมูลบริบทชุมชนในรอบ 1 เดือนที่ผ่านมา
- แลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากตัวแทนของแต่ละหมู่บ้านที่เข้าร่วมประชุม
- แจ้งให้ทราบการถ่ายทำสารคดี เกี่ยวกับการจัดการ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่บ้านห้วยน้ำโป่ง เมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2545 ถ่ายทำโดยกรมการศึกษานอกโรงเรียน
- ผู้เข้าร่วมประชุมร่วมแสดงความคิดเห็นกับทีมวิจัย บันทึกการประชุม นักวิจัยสรุปการประชุม

เนื้อหาการพูดคุย

การเก็บข้อมูลบริบทของชุมชนที่ผ่านมาที่ทีมวิจัย (บ้านห้วยน้ำโป่ง) ได้ทำการเก็บข้อมูลบริบทชุมชนโดยวิธีการเข้าไปจัดเวทีใหญ่ ร่วมกับชุมชนในหมู่บ้าน กำหนดหัวข้อเรื่องประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย โดยเน้นถึงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนและได้ประสานงานกับหน่วยงานของรัฐที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อขอข้อมูลเพิ่มเติมในบางประเด็น แล้วจึงนำข้อมูลที่ได้มาร่วมกันวิเคราะห์ ร่วมกับคณะทำงานในหมู่บ้านของแต่ละชุมชน

❖ ปัญหาการร่วมประชุมประจำเดือนของคณะทำงาน

การประชุมประจำเดือน คณะทำงานในครั้งที่ผ่านมาทางทีมงานของแต่ละหมู่บ้านค่อนข้างที่จะมาร่วมน้อย ส่วนมากจะส่งตัวแทนมาร่วมประชุมซึ่งบางครั้งผู้เข้าร่วมประชุมไม่ค่อยจะแสดงความคิดเห็น หรือบางทีก็มักจะไม่ตอบคำถามที่ถูกถามหรือเสนอความคิดเห็นใด ๆ

อีกประเด็นก็คือการเดินทางในช่วงนี้ค่อนข้างจะลำบาก เนื่องจากฝนเริ่มตกและการเดินทางเป็นไปอย่างยากลำบากทำให้ทีมงานจากหมู่บ้าน ไม่ค่อยเข้าร่วมประชุมประจำเดือนของคณะทำงาน ซึ่งการประชุมในครั้งนี้ หมู่บ้านที่ไม่เข้าร่วมประชุมคือ

- บ้านหนองหอย
- บ้านน้ำยู่ผาเสือ

❖ ข้อเสนอแนะที่มีต่อทีมงานวิจัย

- นักวิจัยและทีมวิจัยควรจะเข้าร่วมประชุมประจำเดือนของหมู่บ้านที่เกี่ยวข้อง
- ควรจะทำโครงการวิจัย แจ้งให้ทางอำเภอ และองค์การบริหารส่วนตำบลปางมะผ้า – นาปู่ป้อม เพื่อให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ของโครงการ
- ผู้นำหมู่บ้านห้วยน้ำโป่งควรจะเข้าร่วมประชุมประจำเดือนของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ที่อำเภอ เพื่อให้ทราบถึงข่าวสารของรัฐต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อหมู่บ้าน

- ทีมวิจัยควรสร้างความเข้าใจให้ชัดเจนกับผู้นำชุมชน เพื่อให้ผู้นำชุมชนสร้างความเข้าใจกับชุมชนถึงวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยต่อไป

✧ การติดตามการประเมินผล

การเชิญประชุมคณะทำงาน ผู้นำชุมชนมาประชุมคณะทำงานในแต่ละเดือน ทางทีมวิจัยได้ทำหนังสือเชิญประชุม กำหนดวันที่ และสถานที่ให้ชัดเจนและควรจะต้องติดตามและเน้นผู้นำชุมชนให้เข้าร่วมการประชุมในแต่ละครั้ง เพื่อแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น เสนอแนะแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ของแต่ละหมู่บ้านและวางแผนงาน เป้าหมาย วิธีการดำเนินงานร่วมกัน เพื่อสร้างเครือข่าย การจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติต่อไป

ผู้เข้าร่วมประชุม

- นักวิจัยและทีมวิจัยจากห้วยน้ำโป่ง
- คณะกรรมการบ้านทุ่งสาแล
- ผู้นำหมู่บ้านบ้านไม้ขวางหนาม /บ้านปางตอง/บ้านลูกข้าวหลาม
- สมาชิก อบต. บ้านทุ่งสาแล
- ประธานสภา อบต. นานู่ป้อม
- ชาวบ้านผู้สนใจเข้าร่วมประชุมทั้งหมด 40 คน

❖ กิจกรรมศึกษาทุนเดิมของชุมชนที่เอื้อต่อการจัดการป่าไม้ โป่ง และสัตว์ป่า

วัตถุประสงค์ของเวที

เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของแต่ละชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนรอบข้างที่เกี่ยวข้อง 7 ชุมชนรอบข้าง

เวทีครั้งที่ 1 แลกเปลี่ยน 7 หมู่บ้าน

วันที่ 18 พฤษภาคม 2545

สถานที่ในการประชุม

สำนักงานเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสันปันแดน หมู่ที่ 7 บ้านไม้ขวางหนาม ต. นานู่ป้อม

อ. ปางมะผ้า จ. แม่ฮ่องสอน

ผู้เข้าร่วมเวทีประชุม

- ทีมวิจัยจากบ้านห้วยน้ำโป่ง
- ผู้นำหมู่บ้าน บ้านลูกข้าวหลาม
- ตัวแทนเยาวชนจากบ้านไม้ขวางหนาม

- หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสันปันแดนพร้อมเจ้าหน้าที่ในสำนักงาน
- นักศึกษาภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ ม. มหิดล พญาไท กทม. (ทีมวิจัยของอาจารย์สมโภช)

ประเด็นการพูดคุยในเวที

ในการจัดเวทีประชุมในครั้งนี้ไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่ได้วางแผนไว้ เนื่องจากในวันประชุมมีฝนตกหนัก ทำให้หมู่บ้านที่เกี่ยวข้องไม่มาร่วมประชุมด้วย นอกจากบ้านลูกข้าวหลาม และเยาวชนบ้านไม้ขวางนาม 2 คน ดังนั้นประเด็นการพูดคุยจึงเป็นการสอบถามจากนักศึกษาของมหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นทีมวิจัยของอาจารย์สมโภช ซึ่งมีประเด็นคำถามดังนี้

ในประเด็นแรกนักวิจัยได้พูดถึงความเป็นมาขอโครงการที่เกิดขึ้น และวัตถุประสงค์ของโครงการตามเอกสาร เนื่องเรื่องที่ได้นำเสนอต่อ สกว. วิธีการทำงานของทีมงาน

*ข้อเสนอแนะจากหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสันปันแดน

กรณีหมู่บ้านรอบข้างไม่เข้าร่วมประชุม

- สถานที่ในการจัดประชุม มีความเหมาะสมหรือไม่ เนื่องจากสถานที่ในการจัดประชุมในครั้งนี้เป็นสำนักงานป่าไม้ ผู้เข้าร่วมประชุมหากมีความเกรงต่อสถานที่และเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ที่เข้าร่วมประชุม อาจไม่แสดงออกความคิดเห็นได้เต็มที่ เพราะฉะนั้นนักวิจัยและทีมวิจัยควรพิจารณาสถานที่ในการประชุมให้มีความเหมาะสม
- การติดตามผู้เข้าร่วมประชุมนอกจากหนังสือเชิญแล้วทีมวิจัยควรจะมีการประสานงานกับผู้นำชุมชนอย่างใกล้ชิด สม่ำเสมอ เพื่อเตือนและย้ำให้ทราบกำหนดการประชุม

การวิเคราะห์ร่วมในเวที

- สาเหตุที่ชุมชนรอบข้างไม่มาร่วมประชุมอาจเกิดจากสถานที่ในการจัดประชุม เพราะเป็นสำนักงานทำการของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ของป่าไม้
- ในวันประชุมดังกล่าวมีฝนตกหนัก ทำให้การเดินทางจากแต่ละหมู่บ้านมาร่วมประชุมเป็นไปอย่างลำบากจึงไม่สะดวกในการเดินทางมาร่วมประชุม
- ทีมวิจัยไม่มีการติดตามอย่างต่อเนื่องกับผู้เกี่ยวข้อง เพื่อเน้นถึงการนัดหมายในการประชุม นอกจากมีหนังสือเชิญแล้วควรจะมีการติดตามและประสานงานกันอย่างสม่ำเสมอ

เวทีครั้งที่ 2 ศึกษาข้อมูลเพิ่มเติม 2 หมู่บ้าน

วัตถุประสงค์ของเวที

เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของแต่ละชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนรอบข้างที่เกี่ยวข้อง

วันที่ 23 กันยายน 2545

สถานที่ประชุม

วัดสบป่อง ต.สบป่อง อ.ปางมะผ้า

ผู้เข้าร่วมเวทีประชุม

- ทีมวิจัยจากบ้านห้วยน้ำโป่งและตัวแทนชาวบ้าน
- ทีมงานและตัวแทนชาวบ้านลูกข้าวหลาม
- ทีมพี่เลี้ยงในพื้นที่ / ตัวแทน Node แม่ฮ่องสอน

ประเด็นการพูดคุยในเวที

✕ ชี้แจงเรื่องนักวิจัยเสียชีวิต และการดำเนินการเปลี่ยนแปลงนักวิจัยเพื่อให้การดำเนินงานต่อเนื่อง

✕ ทบทวนและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ทวนเดิมของ 2 หมู่บ้าน ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ป่าโป่ง และสัตว์ป่า ระหว่างบ้านลูกข้าวหลาม กับ บ้านห้วยน้ำโป่ง (2 ชนเผ่า คือ มูเซอดำ กับ ลีวะ)

- วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ แต่ละชนเผ่าที่เกี่ยวข้อง
- วิถีชีวิตการดำรงชีวิต
- ประสบการณ์การจัดการ(รูปแบบวิธีการจัดการใหม่ๆ)

✕ การใช้ประโยชน์จากป่า โป่ง และสัตว์ป่าของชุมชน

✕ สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับป่า โป่ง สัตว์ป่า และส่งผลกระทบต่อชุมชน

ปัญหาในการดำเนินงาน

- มีตัวแทนหมู่บ้านมาเข้าร่วมเพียง 2 หมู่บ้าน คือ บ้านห้วยน้ำโป่ง และบ้านไม้ซางหนาม เนื่องจากการเดินทางยากลำบาก เป็นช่วงที่มีฝนตกพอดี

ข้อสรุปในการดำเนินงานต่อ

- เนื่องจากหมู่บ้านอื่นๆอีก 5 หมู่บ้านไม่มีตัวแทนมาเข้าร่วมเวทีแลกเปลี่ยนในครั้งนี้ จึงได้กำหนดให้มีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเป็นกลุ่มหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ใกล้เคียงกัน และการเดินทางสะดวก

เวทีครั้งที่ 3 ศึกษาศึกษาข้อมูลบ้านไม้ข้างหนามเพิ่มเติม

วัตถุประสงค์ของเวที

เพื่อศึกษาข้อมูลประสบการณ์/ทุนเดิมชุมชนในการจัดการทรัพยากรที่เอื้อต่อการอนุรักษ์ และฟื้นฟูสภาพป่า ป่า สัตว์ป่า

วันที่ 9 ตุลาคม 2545

สถานที่ประชุม

บ้านพ่อหลวงบ้านไม้ข้างหนาม ต.นาปู่ป้อม

ผู้เข้าร่วมเวทีประชุม

- ทีมวิจัยจากบ้านห้วยน้ำโป่ง
- ผู้นำหมู่บ้านไม้ข้างหนาม
- ทีมงานและตัวแทนชาวบ้านไม้ข้างหนาม
- ทีมพี่เลี้ยงในพื้นที่ / ตัวแทน Node แม่ฮ่องสอน

ประเด็นการพูดคุยในเวที

✕ ทบทวนและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ทุนเดิมของหมู่บ้านชนเผ่ามูเซอแดง ที่เอื้อต่อการอนุรักษ์ฟื้นฟู ป่า โป่ง และสัตว์ป่า

- วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ แต่ละชนเผ่าที่เกี่ยวข้อง
- วิถีชีวิตการดำรงชีวิต
- ประสบการณ์การจัดการ(รูปแบบวิธีการจัดการใหม่ๆ)

✕ การใช้ประโยชน์จากป่า โป่ง และสัตว์ป่าของชุมชน

✕ สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับป่า โป่ง สัตว์ป่า และส่งผลกระทบต่อชุมชน

❖ เวทีศึกษาทบทวนข้อมูลและแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นต่อการดำเนินการต่อในช่วงที่ 2

วันที่ 31 มกราคม 2546

วัตถุประสงค์ของเวที

1) เพื่อทบทวนข้อมูลต่างๆที่ดำเนินการมาในช่วงที่ 1

- สภาพป่า โป่ง สัตว์ป่า และชุมชน 7 ชุมชนรอบโป่ง
- สถานการณ์การเปลี่ยนแปลง และสภาพปัญหา ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับ ป่า โป่ง และสัตว์ป่า

- ประสพการณ์/ทุนเดิมชุมชนในการจัดการทรัพยากรที่เอื้อต่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพป่า ป่า สัตว์ป่า

2) เพื่อระดมข้อคิดเห็นต่อการดำเนินการเพื่อให้เกิดการจัดการที่เหมาะสม

สถานที่ประชุม

บ้านพ่อหลวงบ้านห้วยน้ำโป่ง ต.นาปู่ป้อม

ผู้เข้าร่วมเวทีประชุม

- ทีมวิจัยจากบ้านห้วยน้ำโป่ง และผู้นำชุมชน
- ทีมงานและตัวแทนชาวบ้าน/เยาวชนบ้านไม้ช้างหนาม
- ทีมพี่เลี้ยงในพื้นที่ / ตัวแทน Node แม่ฮ่องสอน

ประเด็นการพูดคุยในเวที

✳ ทีมวิจัยนำเสนอกระบวนการทำงานที่ผ่านมาในช่วงที่ 1

- การปรับเปลี่ยนทีมวิจัยเนื่องจากนักวิจัยเสียชีวิต
- สภาพปัญหาในการจัดการโครงการ และการดำเนินการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากชุมชนทั้ง 7 หมู่บ้าน

✳ นำเสนอข้อมูลต่างๆที่ได้ดำเนินการมาในช่วงที่ 1

- สภาพป่า โป่ง สัตว์ป่า และชุมชน 7 ชุมชนรอบโป่ง
- สถานการณ์การเปลี่ยนแปลง และสภาพปัญหา ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับ ป่า โป่ง และ สัตว์ป่า
- ประสพการณ์/ทุนเดิมชุมชนในการจัดการทรัพยากรที่เอื้อต่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพป่า ป่า สัตว์ป่า

✳ ระดมข้อคิดเห็นต่อแนวทางการดำเนินที่จะเป็นไปได้ในช่วงต่อไป

บทที่ 5

ผลการดำเนินงาน

1 สภาพปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับ โป่ง ป่า และสัตว์ป่า

1.1 ปัจจัยภายใน

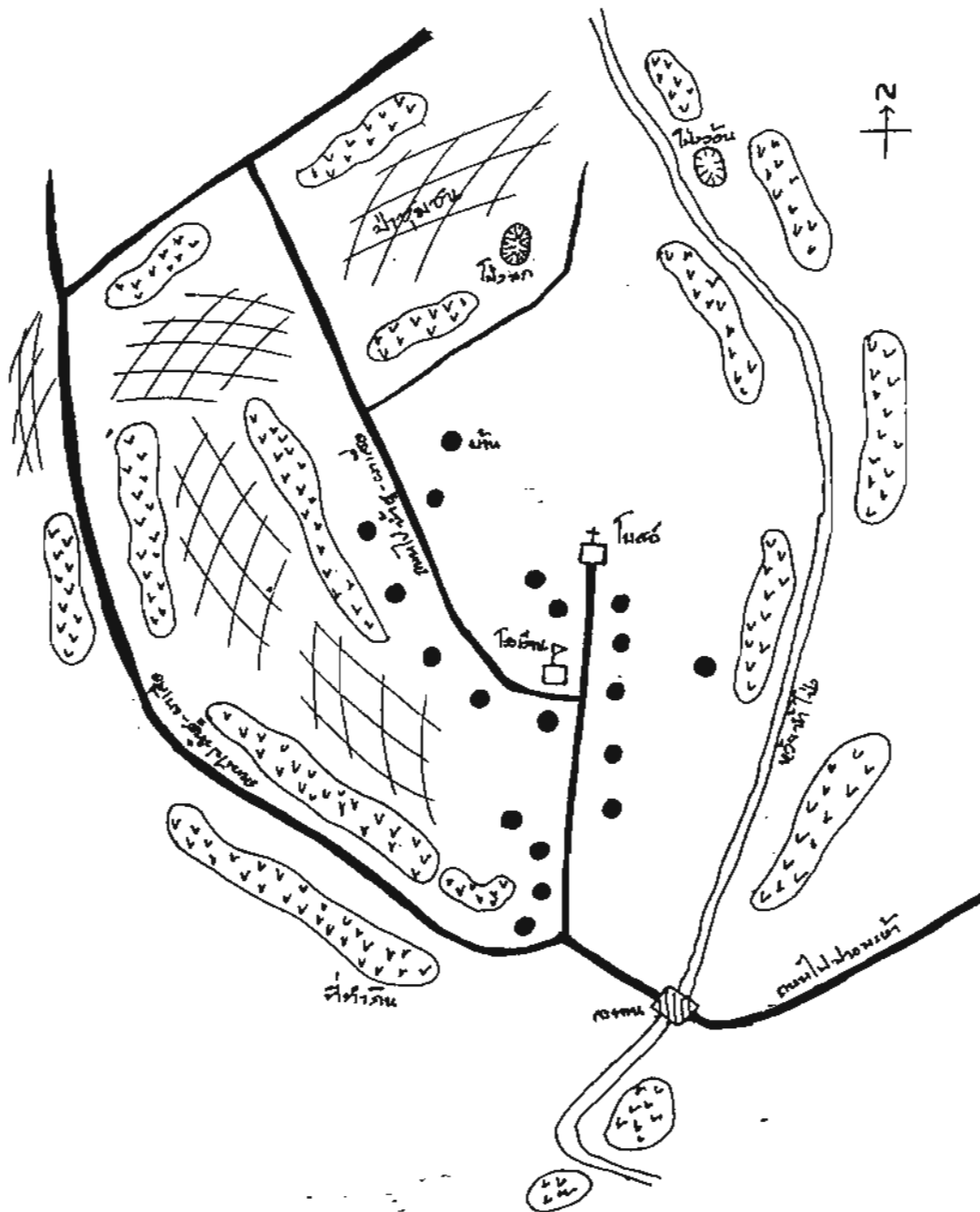
♣ โป่งสันปึก ป่า และสัตว์ป่า

"โป่งสันปึก" เป็นชื่อเรียกของโป่งซึ่งอยู่ห่างไปจากบ้านห้วยน้ำโป่งทางทิศเหนือ ประมาณ 1.5 กิโลเมตร สภาพหรือลักษณะของโป่งสันปึกเป็นแอ่งพื้นดินรัศมีประมาณ 30 เมตร ที่มีเกลียวหินยาวติดเกราะกรังอยู่บนผิวน้ำ(ดังในรายงานของอ.สมโภช) ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า "โป่งน้ำเย็น" เนื่องจากเป็นโป่งที่ไม่มีน้ำร้อนผุดขึ้นมาจากพื้นดิน และอยู่ใกล้กับที่ทำการใหญ่ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสันปันแดน บริเวณนี้ใกล้กับป่าสักที่สมบูรณ์ที่สุดที่หลงเหลือในประเทศไทย ซึ่งอยู่ในเขตติดต่อระหว่างบ้านน้ำสุผาเสื่อ กับบ้านห้วยน้ำโป่ง ซึ่งในบริเวณเดียวกันห่างไปทางทิศตะวันออก จะมีโป่งน้ำร้อน ตั้งอยู่ข้างแม่น้ำโป่งอีกแห่งหนึ่งแต่ไม่ค่อยเป็นที่รู้จัก เนื่องจากเป็นโป่งน้ำร้อนไม่ค่อยมีสัตว์ไปใช้ประโยชน์

โดยบริเวณทิศเหนือของโป่งสันปึก มี "แม่น้ำโป่ง" ไหลผ่าน ไหลลงมาทางทิศตะวันออกผ่านหมู่บ้านห้วยน้ำโป่ง เป็นแม่น้ำที่มีน้ำไหลผ่านตลอดทั้งปี "โป่งสันปึก" มีชื่อที่เรียกที่แตกต่างกันหลายชื่อในหมู่คนที่รู้จัก เช่น บ้างก็เรียกว่าโป่งสามปึก หรือ โป่งแสนปึกบ้าง แต่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดี โดยทั่วไปว่าเป็น "โป่งนก" เนื่องจากเป็นโป่งที่มีนกลงมาใช้ประโยชน์เป็นจำนวนมาก ตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน

โดยจุดที่ตั้งของโป่งสันปึก แวดล้อมไปด้วยพื้นที่ทำกิน ถนนระหว่างหมู่บ้าน ซึ่งอาจจะเป็นข้อจำกัดของการเข้ามาใช้ประโยชน์ของสัตว์ป่าทางหนึ่ง (ตามแผนภาพที่ 2 ในหน้า 51) แต่โดยการรบกวนภายในโป่งโดยคนในชุมชนมีน้อยเนื่องจากชุมชนได้ประกาศพื้นที่ป่าบริเวณนั้นเป็นป่าอนุรักษ์ของหมู่บ้านห้วยน้ำโป่ง ซึ่งได้ห้ามไม่ให้มีการเข้าไปตัดไม้ ล่าสัตว์ในบริเวณดังกล่าว มีการเข้าไปเก็บของป่าบ้างเล็กน้อย เช่น เห็ด หน่อไม้ เป็นต้น แต่ไม่เป็นที่นิยมของชาวบ้านเนื่องจากมีน้อย และไม่คุ้มค่ากับการเสียเวลา จะมีก็แต่เพียงการเก็บใบตอง เพื่อนำมาทำหลังคาบ้านซึ่งก็เป็นแค่ช่วงประมาณ 1-2 เดือน ในช่วงหน้าแล้งเท่านั้น

แผนที่ 4. แผนที่แสดงสภาพแวดล้อมบริเวณ โป่งสันปึก (โป่งนก)

ในส่วนของสภาพแวดล้อมภายนอกโป่งสันปึก อยู่ท่ามกลางเขตติดต่อกันหลายหมู่บ้าน เรื่อยไปจนถึงเขตติดต่อชายแดนไทย - พม่า (ตามแผนที่ 3 ในหน้า 52) ซึ่งกล่าวกันว่าเป็นเส้นทางสัญจรเข้าออกของสัตว์ป่าในอดีต พ่อหลวงชำนาญ สະนะ (พ่อหลวงบ้านห้วยน้ำโป่ง) เล่าว่า แต่เดิมเมื่อครั้งที่มาตั้งหมู่บ้านใหม่ๆ ในปี พ.ศ. 2518 ยังไม่มีชุมชนตั้งตามแนวชายแดนมากอย่าง ในปัจจุบัน จะมีสัตว์ป่าเดินทางเข้ามาจากเขตประเทศพม่าในบริเวณบ้านปางบอนเรื่อยเข้ามาถึง บ้านห้วยน้ำโป่ง เพื่อเข้ามาหากินในเขตป่าแถบนี้ ซึ่งชาวบ้านจะพบเห็นได้บ่อย ไม่ว่าจะเป็น กวาง

❖ สัตว์ป่า

บริเวณโป่งสันปึก และพื้นที่เขตป่าที่ต่อเนื่องกับชายแดนพม่า ในอดีตเป็นแหล่งหากินของสัตว์ป่า มีสัตว์ป่าค่อนข้างมาก ซึ่งชาวบ้านในพื้นที่พบเห็นเป็นประจำ เช่น กวางป่า เก้ง เสือ หมูป่า ตะกวด ชะมด หมาป่า เลียงผา เม่น อ้น หมี นิ่ม(ลิ่น) ลิง ชะนี(นางอาย) เสือไฟ อีเห็น ไก่ป่า เต่า กบ เขียด พังพอน จ้อน ู กระรอก นกกก กิ้งก่า นกเขา นกเขาเป่า นกไถล นกอะโหม นกยูง อีวูล (เป็นข้อมูลจากคำบอกเล่าของชาวบ้าน) นอกจากนี้ในช่วงที่ผ่านมาชาวบ้านห้วยน้ำโป่งพบนกยูง 5 ตัว ลงกินข้าวที่ชาวบ้านปลูกไว้ และในช่วงที่มีการดำเนินงานเพื่อเก็บข้อมูลโครงการวิจัย ยังพบเห็นการล่าสัตว์ป่าของชาวบ้านอยู่บ้าง ซึ่งจากคำบอกเล่าว่ามีการล่าได้นเนื้อ "ฟาน" หรือ เก้ง จากชุมชนที่อยู่รอบโป่ง

❖ แม่น้ำโป่ง (ห้วยน้ำโป่ง)

แม่น้ำโป่งเป็นแม่น้ำสายหลักที่มีน้ำไหลตลอดทั้งปี โดยไหลผ่านพื้นที่บริเวณโป่งสันปึก และไหลผ่านหมู่บ้านต่างๆ คือ บ้านปางตอง บ้านหนองหอย บ้านน้ำฮู-ผาเสือ บ้านห้วยน้ำโป่ง และบ้านไม้ขวางหนาม เป็นแม่น้ำสายหลักสำหรับการทำการเกษตรของชุมชนที่อยู่รอบโป่ง และเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำที่ชาวบ้านจับมาเป็นอาหารจากอดีตจนปัจจุบัน

❖ สภาพชุมชนรอบโป่ง

7 หมู่บ้านรอบโป่งเป็นชุมชนประกอบไปด้วยความหลากหลายของชนเผ่า ที่มีวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีการดำรงชีวิตที่มีความแตกต่าง และคล้ายคลึงกันบ้างในบางส่วน แต่สามารถดำรงอยู่ร่วมกันโดยความเป็นมิตรไมตรีต่อกันที่ค่อนข้างแน่นแฟ้น ซึ่งประกอบไปด้วย 4 ชนเผ่าดังนี้

1) ชาวลื้อะ บ้านห้วยน้ำโป่ง

นับถือ ศาสนาคริสต์ มีความเชื่อในคำสอนของพระเจ้าตามพระคัมภีร์ ใช้ภาษาลื้อะ และภาษาไทยใหญ่เป็นภาษาถิ่น และดำรงชีพด้วยการทำการเกษตรเป็นหลัก มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ปัจจุบันเป็นชุมชนเชื้อสายชนเผ่าลื้อะแห่งเดียวที่เหลืออยู่ใน อ.ปางมะผ้า

2) ชาวมูเซอดำ หรือ ลาหู่เซเล บ้านลูกข้าวหลาม และ บ้านจำโป

นับถือศาสนาพุทธ และมี ในอดีตชาวลาหู่เซเลไม่มีการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนเป็นหลักแหล่ง มักอาศัยอยู่บนภูเขาสูง ไม่ชอบอยู่บนที่ราบ เพราะชาวลาหู่มีความเชื่อว่าการอยู่บริเวณที่ราบใกล้แหล่งน้ำจะมีไข้มาลาเรียชุกชุมประกอบกับไม่มีความชำนาญในการทำนา แต่มีความสามารถในการทำไร่เลื่อนลอย เพราะฉะนั้นการตั้งหมู่บ้านจะต้องดูว่ามีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์หรือไม่ เนื่องจากชาวลาหู่ชอบเปิดป่าใหม่ในการทำไร่ เมื่อพื้นที่ป่า

บริเวณนั้นหมดหรือเห็นว่าขาดความสมบูรณ์ก็จะหมู่บ้านไปตั้งบริเวณที่สมบูรณ์เพื่อจะได้ทำต่อไป

ชาวบ้านในหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นญาติพี่น้องกัน มีความผูกพันกันสูง ทำให้ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือผู้เฒ่าผู้แก่ ตลอดจนผู้นำธรรมชาติต่าง ๆ ถ้าเกิดความขัดแย้งกันก็จะมีผู้เฒ่า ผู้แก่มาช่วยประนีประนอม ให้ความขัดแย้งจบลง

ความเชื่อของผู้เฒ่าผู้แก่ ในอดีตถ้าเกิดมีโรคระบาดหรือการตาย จะมีการอพยพหรือหนีไปที่อื่น ๆ แต่ปัจจุบันการอพยพทั้งหมู่บ้านทำได้ยากเพราะทางการเข้มงวดในการทำลายทรัพยากรป่าไม้

3) ชาวมูเซอแดง หรือ ลาหู่ญี บ้านปางตอง และบ้านไม้ขวางหนาม

ชาวมูเซอแดง เป็นชนเผ่าหนึ่งที่ยังคงเอกลักษณ์ของชนเผ่าตัวเองอยู่ค่อนข้างดีทั้งในเรื่องการแต่งกาย และประเพณีวัฒนธรรม ซึ่งในการปกครองของชุมชนถึงแม้ปัจจุบันส่วนใหญ่แล้วจะใช้กฎหมายในการควบคุมดูแล แต่ก็ยังใช้ด้านวัฒนธรรมประเพณีเข้ามาผสมผสานช่วยด้วย

อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่ามูเซอร์จะมีชื่อเสียงในด้านของการเป็นพรานล่าสัตว์ ('ชาวมูเซอร์ เรียกตนเองว่า "ลาหู่" ซึ่งมีความหมายว่า "นักล่า" หรือ หมายถึงผู้ที่มีความปราดเปรียว เขียวหาญ และเป็นผู้ที่ชอบล่าสัตว์) แต่อาชีพหลักของชาวมูเซอร์ คือเกษตรกรรม ข้าวเป็นพืชหลักที่มีความสำคัญที่สุดในระบบการผลิตและวิถีชีวิต อาหารประจำวันได้จากพืชไร่ที่ปลูกตามไหล่เขา เช่น ข้าวโพด ถั่ว งา และพืชผักต่างๆ

เนื่องจากชนเผ่ามูเซอร์เป็นกลุ่มชนที่อพยพเข้ามาภายหลังชาวไทยใหญ่ทำให้พื้นที่ทำกินเหลือน้อย ประกอบกับในปัจจุบันถูกจำกัดพื้นที่ทำกินด้วยกฎระเบียบทางการ ทำให้ชาวมูเซอร์ต้องหาอาชีพเสริมเพื่อให้เพียงพอต่อการยังชีพ ด้วยการหาของป่าตามฤดูกาลออกไปวางขายตามข้างทางหลวง เช่น หน่อไม้ เห็ด รวมถึงผลิตภัณฑ์จากการทอผ้าต่างๆ เช่น กระเป๋า หมวก ฯลฯ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของชุมชนเพื่อให้สามารถดำรงอยู่ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง และการจำกัดสิทธิในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่ชุมชนเคยมีมาแต่ดั้งเดิม

4) ชาวไทยใหญ่ หรือ ไต บ้านหนองหอย และ น้ำฮู-ผาเสื่อ

นับถือศาสนาพุทธ ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก ด้วยการทำไร่ ทำนา และการเลี้ยงสัตว์ ชุมชนชาวไทยใหญ่เป็นชุมชนที่อยู่กันอย่างมีความสุข ปกครองตนเอง

¹ ยศ สันตสมบัติ .2543 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการจัดการทรัพยากร.

เชียงใหม่ : โรงพิมพ์พันพูนการพิมพ์

เชื่อฟังคำผู้นำ ให้ความเคารพนับถือผู้หลักผู้ใหญ่ อยู่กันอย่างฉันพี่น้อง ยังคงรักษา ประเพณีอันดีงามของชุมชนได้อย่างเคร่งครัด และอยู่กันอย่างสงบสุข ยามมีปัญหาที่มัก จะให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันตลอดเวลา

*** การใช้ประโยชน์จากป่า ป่า และสัตว์ป่าของชุมชนรอบป่า**

พบว่าชุมชนรอบป่ามีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่เกี่ยวข้องด้วยวัตถุประสงค์ที่คล้าย กันดังนี้

- 1) เพื่อการบริโภค (อาหาร ยารักษาโรค) ได้แก่
 - การเก็บของป่าตามฤดูกาล เช่น หน่อไม้ เห็ด การจับสัตว์น้ำ และสัตว์ ป่าซึ่งส่วนใหญ่เป็นสัตว์ขนาดเล็ก เช่น เต่า แล่น ต่อ เป็นต้น
 - การเก็บสมุนไพรเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยเล็กน้อยๆ ก็ยังมีอยู่
- 2) เพื่อการใช้สอย (สร้างที่อยู่อาศัย แหล่งน้ำ) ได้แก่
 - เก็บฟืนเพื่อมาทำเชื้อเพลิงในการหุงหาอาหาร ซึ่งชาวบ้านนิยมใช้ไม้แดง ทำฟืน และใช้ไม้เกียะ (สน) เป็นเชื้อจุดไฟ
 - เก็บใบตองในระหว่าง เดือน มกราคม – กุมภาพันธ์ เพื่อนำมาทำหลังคา บ้าน และหลังคาคอกสัตว์
 - การตัดไม้มาสร้าง หรือซ่อมแซม บ้าน หรือคอกสัตว์ ทั้งนี้ต้องได้รับการ อนุญาตจากคณะกรรมการของชุมชนก่อน
 - การตัดไม้ไผ่เพื่อทำเครื่องจักสาน
- 3) เพื่อการเศรษฐกิจ (หาของป่า) ได้แก่
 - การหาน้ำผึ้ง ในช่วงฤดูแล้ง
 - เห็ด และหน่อไม้ มะขามป้อม (โดยเฉพาะชาวมูเซอร์)
- 4) เพื่อดำเนินตามประเพณี วัฒนธรรม
โดยเฉพาะชาวมูเซอร์ซึ่งมีประเพณีในการล่าสัตว์ในเดือนหก แต่ในปัจจุบัน ประเพณีนี้ได้อ่อนตัวลงเนื่องจากข้อจำกัดทางด้านกฎหมาย และสัตว์ป่าลด น้อยลง

1.1 ปัจจัยภายนอก

*** กระแสการพัฒนา / แนวทางนโยบาย**

- กลุ่มกองทุน ถึงแม้ทางการจะมีแนวทางพัฒนาการ/ส่งเสริมให้เกิดกลุ่มกองทุน ต่างๆและสนับสนุนทุนในการดำเนินงานให้กับโครงการต่างๆของบางชุมชน การดำเนิน กิจกรรมกลุ่มและกองทุนต่าง ๆส่วนมากมาจากการจัดตั้งจากทางราชการ โดยชาวบ้านยัง

ไม่เข้าใจและไม่ตระหนักถึงความสำคัญกับเรื่องนั้นๆ ทำให้การดำเนินงานไม่ประสบผลสำเร็จ และล้มไปในที่สุด

จากการไม่เข้าใจและให้ความสำคัญของการรวมกลุ่มต่างทำให้ชุมชนเพื่อการรวมกลุ่มหรือการจัดตั้งกองทุน เพราะที่ผ่านมาส่วนมากจะล้มไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ ประกอบกับหน่วยงานที่รับผิดชอบต่อโครงการต่างๆไม่ค่อยมีการติดตามประเมินผล ทำให้ชุมชนมีปัญหาเกี่ยวกับการใช้เงินกู้

ในขณะที่บางชุมชนเป็นหมู่บ้านบริวารทำให้เงินกองทุนเพื่อการพัฒนาต่างๆจากหน่วยงานของทางราชการ ต้องผ่านการพิจารณาจากหมู่บ้านหลักก่อน ทำให้ได้ส่วนแบ่งของทุนน้อย ไม่สามารถบริหารกองทุนได้อย่างอิสระ จึงทำให้ชุมชนไม่ได้รับประโยชน์จากกองทุนเหล่านี้เท่าที่ควร ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมและ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาในด้านอื่นๆลดลง

- ค่านิยมการบริโภค นักท่องเที่ยว หรือคนในชุมชนเมืองยังมีค่านิยมในการบริโภคของป่า เช่น เนื้อสัตว์ป่า ค่านิยมในการเลี้ยงสัตว์ป่า โดยเฉพาะนก เป็นต้น เป็นเหตุให้ยังมีคนแอบเข้ามาล่าสัตว์ป่าอยู่อย่างต่อเนื่อง หรือเกิดการจ้างคนในพื้นที่เพื่อจับสัตว์ป่า

2 สถานการณ์การเปลี่ยนแปลง และปัญหาผลกระทบของป่า โป่ง และสัตว์ป่า

2.1 การอพยพเคลื่อนย้ายและการตั้งชุมชน

การอพยพเคลื่อนย้ายของชุมชนในอดีต ส่งผลกระทบต่อ ป่า และสัตว์ป่า ที่อาศัยอยู่ในบริเวณชายแดนไทย-พม่า พอสมควร เนื่องจากเมื่อชุมชนมีการอพยพหาที่ตั้งหมู่บ้านใหม่ทุกครั้งก็จะมีกรบุกเบิกพื้นที่ทำกินใหม่ มีการตัดไม้เพื่อสร้างบ้านเรือน และคอกสัตว์ ดังที่ปรากฏตามข้อมูลประวัติศาสตร์ชุมชนของแต่ละหมู่บ้าน พบว่ากว่าที่ชุมชนแต่ละชุมชนจะมีการตั้งถิ่นฐานเป็นหลักแหล่งถาวรอย่างในปัจจุบัน ได้มีการอพยพเคลื่อนย้ายหลายต่อหลายครั้ง ซึ่งมีสาเหตุต่างๆกัน ดังเช่น

- การถูกรบกวนจากชนกลุ่มน้อยตามแนวชายแดนไทย – พม่า
- การหนีภัยสงคราม (ในช่วงระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2)
- การที่มีผู้คนในชุมชนเจ็บป่วยและเสียชีวิต บ่อยๆ (ตามความเชื่อของชนเผ่า)
- พื้นที่ทำกินและน้ำในการอุปโภคบริโภคไม่เพียงพอต่อการทำการเกษตร และการดำรงชีพของคนในชุมชน

- พื้นที่ทำกินขาดความอุดมสมบูรณ์ ผลผลิตจากไร่ลดลง
- การประสบภัยธรรมชาติ เช่น ไฟไหม้หมู่บ้าน

จนถึงปัจจุบันได้มีชุมชนต่างๆเกิดขึ้นมากมายในเขตอำเภอปางมะผ้า และบริเวณใกล้เคียง ตลอดแนวชายแดนไทย-พม่า ชุมชนมีการตั้งหมู่บ้านที่ถาวร ไม่มีการอพยพเคลื่อนย้ายเพื่อตั้งหมู่บ้านใหม่แล้ว เนื่องจากความเข้มงวดของทางราชการในการดูแลรักษาพื้นที่ป่า มีการประกาศเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า เขตอุทยานแห่งชาติ ต่างๆ และการให้สัญญาแก่ชนเผ่าต่างๆ ทำให้ชุมชนไม่กล้าอพยพโยกย้ายเพราะกลัวจะเสียสิทธิ์ดังกล่าว

การก่อตั้งของชุมชนต่างๆมากมายที่เกิดขึ้นตลอดแนวชายแดนไทย-พม่า และในพื้นที่บริเวณรอบโป่ง เป็นข้อจำกัดทางหนึ่งของการดำรงชีวิตของสัตว์ป่า เนื่องจากสัตว์ป่าจะมีเส้นทางเดินเข้าออกระหว่างเขตป่าชายแดนไทย-พม่าเพื่อหากินตามฤดูกาล สัตว์ป่าบางชนิดก็ถูกล่าจากชุมชนที่ตั้งตามแนวชายแดนทำให้สัตว์ป่าจากฝั่งพม่าไม่กล้าเข้ามาหากินในป่าฝั่งไทย ส่วนที่หลงเหลือในป่าฝั่งไทยก็ถูกล่าจากคนในชุมชนที่ตั้งอยู่กระจัดกระจายไปทั่ว และถูกล่าจากคนในเมือง ที่ยังมีค่านิยมในการบริโภคสัตว์ป่า

นอกจากนี้ยังมีผลกระทบอื่นๆ จากการอพยพและการตั้งถิ่นฐานของชุมชนในช่วงที่ผ่านมา ดังเช่น

- การบุกเบิกพื้นที่ทำกินเพิ่มตามจำนวนประชากร และครัวเรือนภายหลังจากการตั้งชุมชนเป็นหลักแหล่งแล้ว
- เสียงรบกวนจากเครื่องยนต์ รถยนต์ อื่นๆ
- การแบ่งเขตการใช้ป่าที่ยังไม่ชัดเจนของบางชุมชน

โดยทั้งหมดก่อให้เกิดรบกวนแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าทั้งทางตรงและทางอ้อม

2.2 วิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ ของชนเผ่า

มีหลายชนเผ่าในพื้นที่ที่มีความเชื่อหรือมีวัฒนธรรมการล่าสัตว์ เช่น ชาวมูเซอร์ โดยจะมีประเพณีการล่าสัตว์ในเดือนหก และประเพณีที่เกี่ยวข้องอื่นๆ เช่น ประเพณีทานศาลา ซึ่งจะทำในเดือน 6 หรือเดือนพฤษภาคม ก่อนที่จะมีการลงการเพาะปลูกข้าว งาม ข้าวโพด และล่าสัตว์ โดยทำหลังจากวันศีลใหญ่ เป็นประเพณีการทำบุญ ขอบุญจากพระผู้เป็นเจ้า เพื่อให้พืชเจริญเติบโตงาม และให้ผลผลิตมากๆ จะมีการทำกิจกรรม หรือพิธีกรรมที่ศาลา โดยจะมีการสร้างศาลาทางด้านที่ชาวบ้านทำไร่ ทำนา ซึ่งชาวบ้านทุกคนจะนำข้าวสอย อาหารของตนไปรวมกันที่ศาลา จากนั้นก็จะแบ่งใส่ในกรวยที่สานจากไม้ไผ่จำนวน 10 ต้น จนครบทุกต้น และปักเทียนกรวยละ 2 เล่ม จากนั้นก็นำ

กรวยไปปักไว้ข้างๆเสาศาลาจะมี 9 ต้น และอีกต้นจะปักด้านนอกห่างจากศาลาประมาณ 5 เมตร แล้วทุกคนจะนำเอาเมล็ดพันธุ์ข้าว งาม ข้าวโพด ไร่จานใหญ่รวมกัน แบ่งตามชนิด และปักเทียนในจานเมล็ดพันธุ์ 2 เล่ม ทุกคนจะนั่งอยู่ในศาลาที่มีด้ายสายสิญจน์มัดด้านบนแล้วห้อยลงมา ทุกคนจะต้องมีด้ายสายสิญจน์ห้อยลงมาถึงตนเองคนละ 1 เส้น หมอผีจะทำพิธีขออนุญาต ขอพรจากพระผู้เป็นเจ้า หลังจากเสร็จพิธีทุกคนจะร่วมกันรับประทานอาหารที่ศาลานั้น จากนั้นก็จะแบ่งเมล็ดพันธุ์พืชกันครบทุกคน และสุดท้ายจะมีการทำพิธีปลงอัฐิขึ้นเพื่อเป็นการขอสัตว์ป่าทุกชนิด

ส่วนในการล่าสัตว์นั้น เมื่อได้สัตว์มาก็จะมีการแบ่งส่วนต่างๆของสัตว์ให้กับผู้ที่มีความสำคัญกับตนและชุมชนดังนี้

- ส่วนคอ จะให้ปู่เหล็ก
- ส่วนเนื้อสันหลัง จะให้ผู้ใหญ่บ้าน
- ส่วนอก จะให้หมอผีประจำหมู่บ้าน
- ส่วนก้น จะให้พ่อเมียบ

ในขณะที่ชนเผ่าอื่นๆ ถึงแม้จะไม่มีประเพณีในการล่าสัตว์โดยตรง แต่ก็มีค่านิยมในการบริโภคสัตว์ป่าอยู่เกือบทุกชนเผ่า

2.3 การล่าสัตว์ป่าจากคนภายนอก

จากคำบอกเล่าของคนในชุมชนโดยเฉพาะบ้านห้วยน้ำโป่ง พบว่าการล่าสัตว์ป่าจากคนภายนอกพื้นที่มีมาตั้งแต่อดีตแล้ว จนปัจจุบันมีการพัฒนาวิธีการ และเครื่องมือที่ทันสมัยขึ้น โดยพ่อหลวงบ้านห้วยน้ำโป่ง เล่าว่าพบเห็นการล่าสัตว์ป่าจากคนภายนอกตั้งแต่สมัยเริ่มมาตั้งหมู่บ้านใหม่ๆ แล้ว (ปี 2518) โดยเฉพาะในช่วงปี 2518 – 2525 เป็นช่วงที่มีคนเข้ามาล่าสัตว์เยอะมาก ซึ่งในช่วงแรกๆนั้นชุมชนยังไม่กล้าที่ห้ามปรามเนื่องจากคนที่เข้ามาล่า มีทั้งที่เป็นชาวบ้าน และเป็นเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานราชการ เข้ามาเป็นกลุ่มๆ ละประมาณ 10 – 20 คน โดยมีทั้ง ปืน กล้องส่อง ถ้าเป็นกลุ่มชาวบ้านก็จะใช้ปืนลูกกด ถ้าเป็นเจ้าหน้าที่หน่วยงานราชการก็เป็นปืนที่ตีหนอย(ไม่ทราบชนิด) ผลที่เกิดจากการล่าสัตว์ป่าที่ชาวบ้านห้วยน้ำโป่งเห็นชัดที่สุด ก็คือ การล่าในบริเวณโป่งสันปึก ซึ่งในแต่ละครั้งจะมีการขนออกไปครั้งละ 2-3 กระสอบปุย

วิธีการจับนก ที่ชาวบ้านสังเกตเห็น คือ จะมีการทำขุมด้วยใบไม้ข่มออยู่รอบๆโป่ง โดยเอาแห หรือตาข่าย กางไว้ข้างโป่ง เมื่อมีนกมาลง ก็จะช่วยกันดึงแห หรือตาข่ายคลุมจำนวนนกที่ได้ในแต่ละครั้ง ประมาณ 50 – 60 ตัว เป็นอย่างต่ำ เพราะในช่วงนั้นนกยังมีอยู่มาก บางครั้งก็มีการใช้ปืนยิง ซึ่งยิงยังไถ่ถูกเพราะนกมาลงโป่งมาก เสียงปืนดังนกก็

กระเจิงไปสักพักก็กลับมาใหม่ ประกอบกับในช่วงแรกๆนั้นยังไม่มีเขตรักษาพันธุ์สัตว์สัน
ปันแดนเข้ามาตั้งสำนักงาน จากการสอบถามเหตุผลของการจับ มีทั้งเอาไปกิน เอาไป
เลี้ยง และขาย

2.4 การเปลี่ยนแปลง ผลกระทบต่อ โป่ง ป่า สัตว์ป่า และชุมชน

ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสัตว์ป่าชัดเจนคือ ความหลากหลายของชนิดและปริมาณ
สัตว์ป่าที่เข้ามาใช้ประโยชน์ในโป่งเริ่มลดลง โดยเฉพาะสัตว์ใหญ่ที่บางชนิดได้สูญหายไป
จากพื้นที่ ในขณะที่นก ยังมีมากอยู่ แต่ก็ลดลงจากเมื่อก่อนมาก ซึ่งยังไม่ได้มีการสำรวจ
เรื่องชนิดของนกอย่างชัดว่าได้มีนกชนิดไหนหายไปบ้าง เนื่องจากชุมชนยังขาดความรู้
จะสังเกตหรือจำได้ก็เพียงบางชนิดที่ชาวบ้านรู้จักเท่านั้น

ผลกระทบต่อโป่งนั้นอาจจะเห็นไม่ชัดเจนนักแต่จากการศึกษาข้อมูลและการพูด
คุยแลกเปลี่ยนกับเจ้าหน้าที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสันปันแดน ทำให้ชุมชนทราบว่าโป่งไม่
ได้เสียสภาพเพียงแต่จำนวนสัตว์ที่มาใช้ประโยชน์น้อยลงเท่านั้นเอง ทั้งนี้ถ้ามีการจัดการ
สภาพแวดล้อมโป่งให้เหมาะสมสัตว์ป่าที่เหลืออยู่ก็อาจจะกลับมาใช้ประโยชน์อีก

ผลกระทบต่อป่าและชุมชน ถึงแม้ในอดีตที่ผ่านมาชุมชนก่อตั้งขึ้นมากมายใน
พื้นที่พร้อมๆกับการบุกเบิกพื้นที่ทำกิน มีประวัติการสัมปทานป่าไม้ มีการตัดไม้ และชัก
ลากไม้ออกจากพื้นที่ แต่ในปัจจุบันการบุกรุกทำลายพื้นที่ป่าแทบจะไม่มีแล้วเนื่องจาก
ความเข้มงวดของหน่วยงานภาครัฐ และชุมชนเองก็มีการจัดการการใช้ประโยชน์ในพื้นที่
ป่าของตนเอง มีกฎกติกาและบทลงโทษที่ชัดเจน ถึงแม้ในการแบ่งเขตพื้นที่การจัดการอาจ
จะยังไม่ชัดเจนแต่ชุมชนที่มีพื้นที่ติดต่อกันก็ช่วยกันดูแลเป็นหูเป็นตาให้กันและกัน เช่น
เกี่ยวกับการล่าสัตว์จากคนภายนอก ที่ส่งผลกระทบให้ชุมชนต้องหาทางแก้ไขป้องกัน ถึง
แม้ว่าที่ผ่านมาอาจจะได้ผลบ้างไม่ได้ผลบ้างแต่ก็ถือว่าได้มีการเริ่มต้น เนื่องจากเป็นผู้ที่
ต้องใช้ชีวิตอยู่กับป่า และทรัพยากรป่า

3 ประสพการณ์/ทุนเดิมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรที่เอื้อต่อการ อนุรักษ์ฟื้นฟูสภาพโป่ง ป่า และสัตว์ป่า

3.1 การจัดการภายใต้วิถีชีวิต ความเชื่อ ศาสนา วัฒนธรรมภูมิปัญญาของชุมชน

๔ ไทยใหญ่

พิธีต่างฝ่าย : เป็นการเลี้ยงผีเมืองฝ่าย เมื่อใกล้ฤดูทำนา เจ้าของที่นาที่ใช้
จากเหมืองฝ่ายจะรวมกันเลี้ยงผีเจ้าเหมืองฝ่าย โดยเตรียมเครื่องเซ่น เหล้า 1 ไห ไก่ 1 คู่ ข้าว ขน

ต้ม นำไปวางไว้บริเวณเหมืองฝาย หัวหน้าทำพิธีจุดธูปเทียน เชิญเจ้าเหมืองฝายมารับการเซ่นไหว้
ขอให้เจ้าที่ ฝน้ำ ฝน้ำ ช่วยให้มีน้ำในการทำนา ทำสวน อย่างเพียงพอตลอดปี

พิธีการเลี้ยงเดือน (เจ้าป่า) : จะทำการในเดือน 8 ตามประเพณีความเชื่อที่สืบ
ทอดกันมาแต่ในอดีต เพื่อเป็นการบอกกล่าว ขอบพระจากเจ้าป่า เจ้าเดือน ช่วยปกป้องสัตว์เลี้ยงของ
ชุมชนที่ปล่อยให้ไปหากินในป่าให้ปลอดภัยจากการถูกสัตว์ป่ากัดกินและทำลาย โดยในการทำพิธี
จะมีแต่เฉพาะผู้ชายที่ร่างกายแข็งแรงเท่านั้น เพราะจะไปทำพิธีในป่า ซึ่งจะมีการเก็บเงินกันเพื่อ
ซื้อเหล้า ธูปเทียน ขนม ปรีอแม้กระทั่งไก่เป็น ๆ จะมีการเชือดไก่เลี้ยงปากกันสด ๆ ในตอนท้าย
ของพิธี

♣ มูเซอร์

ความเชื่อในเรื่องผี : ชาวมูเซอร์แบ่งผีหรือวิญญาณออกเป็นประเภทต่างๆ จำนวน
มากซึ่งมีความเชื่อมโยงกับธรรมชาติ เช่น ป่าเขา สายน้ำ เป็นต้น ชาวมูเซอร์จึงนิยมบวงสรวงต่อผี
โดยมีปู่จ้อง เป็นผู้นำทางพิธีกรรมของชนเผ่า เช่น ชาวมูเซอร์บ้านไม้ขวางหนาม จะมีความเชื่อใน
เรื่องผีโป่ง “จาจัง” เชื่อว่าผีโป่งจะกินคนทุกปี หากเป็นไข้หรือไม่สบายขึ้นมากจะบอกว่าเป็นเพราะผี
โป่ง เชื่อกันว่าไม่สามารถรักษาให้หายได้ ทำให้ชาวมูเซอร์บ้านไม้ขวางหนามไม่ค่อยเข้าไปยุ่งใน
บริเวณโป่ง

ความเชื่อในเรื่องเทพเจ้า : ชาวมูเซอร์มีความเชื่อใน “กือชา” หรือ “จือชา” ซึ่งเป็น
เทพเจ้าผู้มีอำนาจสูงสุด โดยมีตำนานของชาวมูเซอร์ถึง “กือชา” ว่าเป็นผู้ที่สร้างโลก และสรรพสิ่ง
บนโลก และสร้างมนุษย์ชาย – หญิง ขึ้นมา 1 คู่เพื่อให้มาดูแลปกป้องรักษาทรัพยากรบนโลก จน
เวลาผ่านไปเมื่อมนุษย์เพิ่มมากขึ้นมีการใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลือง ทำให้ “กือชา” ไม่พอใจ จึงได้
ให้เทพรักษา หรือผีต่างๆ มาทำหน้าที่ดูแลทรัพยากรของ “กือชา” แทนมนุษย์ หากว่ามนุษย์ได้มีการ
การล่อลวงละเมิด หรือใช้ทรัพยากรไปในทางที่ไม่ดี ก็จะถูกลงโทษจากผีต่างๆ ที่เฝ้าดูแลรักษาอยู่ ซึ่ง
ทำให้ชาวมูเซอร์ต้องมีการเซ่นไหว้ผีต่างๆ อยู่เป็นประจำ

ความเชื่อในเรื่องสัตว์ป่า(ใหญ่) : ชาวมูเซอร์เชื่อว่าสัตว์ที่มีขนาดใหญ่เป็นผี หรือ
เป็นเจ้าที่ กือชา สร้างมา ห้ามมีการทำร้ายเพราะจะทำให้เกิดภัยพิบัติต่อชุมชน

พิธีกรรมเลี้ยงศาลเจ้าเมือง : เพื่อขอพรจากเจ้าป่าเจ้าเขาให้คุ้มครอง ผลผลิต และ
โรคภัยไข้เจ็บ โดยมีอุปกรณ์และวิธีการคือ ข้าวสาร 1 กำมือ, เทียน 1 คู่ ตัวแทนของแต่ละครัวเรือน
จะนำอุปกรณ์ดังกล่าวไปฝากให้ แก่มู หรือ หมอผี ประจำหมู่บ้าน เป็นผู้ไปทำพิธี ซึ่งในการทำพิธี
จะมีคนที่เข้าไปทำพิธีในป่าศาลเจ้าเมืองได้ คือ แก่มู กับผู้ช่วยอีก 2 คนเท่านั้น คนอื่นห้ามเข้าไปใน
บริเวณป่าศาลเจ้าเมือง โดยจะทำพิธีเมื่อครบรอบ 3 ปี (1 ปี จะทำ 12 วัน / 3 ปี จะทำ 1 ครั้ง)

ข้อห้ามในเรื่องป่า: ป่าศาลเจ้าเมือง ป่าชำหมู่บ้านเป็นบริเวณหวงห้าม ห้ามมิ
การตัดไม้ในบริเวณ และห้ามทำการใดๆ หากฝ่าฝืนจะทำให้เกิดภัย เกิดการเจ็บป่วย

♣ ลี้วะ

ปัจจุบันชาวลี้วะบ้านห้วยน้ำโป่งได้ดำเนินตามพิธีกรรมความเชื่อในหลักคำสอน
ของพระเจ้า (ศาสนาคริสต์) เป็นหลัก นั่นคือความเชื่อว่าศาสนาคริสต์เป็นศาสนาแห่งความรักที่สื่อ
กับพระเจ้าผู้มอบความรักให้กับมวลมนุษย์ ดังปรากฏในพระคัมภีร์ ปฐมกาลบทที่ 1 ว่าด้วยพระ
เจ้าสร้างโลกและสร้างมนุษย์เพื่อให้มาดูแล ดิน-น้ำ-ป่า-สัตว์ และมนุษย์ด้วยกันเอง และใน
บัญญัติ 10 ประการก็มีบทสรุปว่า จงรักเพื่อนบ้าน ซึ่งเพื่อนบ้านในที่นี้พอหลวงห้วยน้ำโป่งได้ให้
ความหมาย ก็คือ สัตว์ป่า ที่อาศัยอยู่ร่วมกับมนุษย์บนโลกนั่นเอง

เนื่องจากชาวลี้วะบ้านห้วยน้ำโป่งได้มีการปรับเปลี่ยนการนับถือศาสนาทำให้พิธี
กรรมเก่าๆ ในปัจจุบันจึงไม่ได้มีการปฏิบัติ แต่เดิมก็มีความเชื่อหรือพิธีกรรมที่คล้ายกับหลายชนเผ่า
เช่น พิธีกรรมการเลี้ยงศาลเจ้าเมือง เป็นต้น แต่ก็ยังมีวิธีการจัดการน้ำเพื่อทำการเกษตรที่ยังคง
ดำรงอยู่ คือ การขุดร่อง และการตีฝาย เพื่อทดน้ำเข้านา เนื่องจากที่นาอยู่ห่างจากแม่น้ำโป่ง มี
การขุดนา

♣ กระบวนการแก้ปัญหาการล่าสัตว์ของชาวบ้านห้วยน้ำโป่ง

(จากคำบอกเล่าผ่านประสบการณ์พอหลวงชำหมุด สะเนะ)

เนื่องจากบ้านห้วยน้ำโป่งเป็นหมู่บ้านที่อยู่ติดกับบริเวณโป่ง ทำให้รับรู้สถานการณ์
ปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับโป่ง และสัตว์ป่าอย่างใกล้ชิด โดยพอหลวงเล่าว่า พอหลวงกับลูกบ้าน
ได้อพยพย้ายมาตั้งชุมชนที่บ้านห้วยน้ำโป่งในปี 2518 ก็พบว่ามีการเข้ามาล่าสัตว์ในบริเวณ
โป่งและ ป่าใกล้เคียงอยู่ก่อนแล้ว โดยมีทั้งชาวบ้านจากหมู่บ้านอื่นๆ และคนในเมือง ซึ่งส่วน
ใหญ่จะเป็นเจ้าหน้าที่ทางราชการ

สถานการณ์ในช่วงตั้งแต่ก่อนหน้าปี 2518 ถึงประมาณปี 2525 เป็นช่วงที่มีการล่า
สัตว์กันมาก แต่ชาวบ้านห้วยน้ำโป่งยังไม่กล้าที่จะดำเนินการใดๆ เนื่องจากเป็นชุมชนที่เพิ่งเข้า
มาตั้งใหม่เกรงว่าจะเกิดปัญหาดังที่ได้กล่าวมาในตอนต้น แต่เมื่อเวลาผ่านไปก็เห็นว่าหาก
ปล่อยให้มีการล่าสัตว์เช่นนี้ต่อไปสัตว์ป่าคงสูญหายไปหมดโดยเฉพาะนก ซึ่งถูกจับออกไปมาก
ที่สุด และยิ่งกลัวจะถูกมองจากเจ้าหน้าที่ป่าไม้ซึ่งขณะนั้นตั้งสำนักงานอยู่ที่ต.สบป่อง อ.ปาง
มะผ้า ว่าอยู่ใกล้ชิดแต่ไม่มีการจัดการดูแล จึงได้มีการตั้งกรรมการหมู่บ้านเพื่อพูดคุยกับคนที่
เข้ามาล่าสัตว์ โดยเชิญเข้ามาพูดคุยถึงความตระหนักของชาวบ้าน โดยเฉพาะกับนักล่าที่เป็น
เจ้าหน้าที่หน่วยงานราชการ ว่าน่าจะปฏิบัติตัวให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ชาวบ้าน ในการที่เข้ามา
ล่าสัตว์เสียเองจะทำให้ชาวบ้านมองว่าในเมื่อเจ้าหน้าที่ทำได้ชาวบ้านก็ทำได้ ถ้าเป็นเช่นนี้สัตว์

ป่าก็คงจะไม่เหลือ ชาวบ้านห้วยน้ำโป่งเองก็มีความเชื่อ ศรัทธาในการให้ความรัก ความโอบ
อ้อมอารีแก่สัตว์ซึ่งถือได้ว่าเป็นเพื่อนมนุษย์ ตามคำสอนของพระเจ้า ตั้งแต่ช่วงปี 2525 –
2532 ได้มีการดำเนินการเช่นนี้ต่อเนื่องเรื่อยมา ซึ่งก็ได้ผลบ้างไม่ได้ผลบ้าง ในช่วงนั้นก็ได้มีการ
ประสานแจ้งถึงการดำเนินการของชุมชนให้กับหน่วยงานป่าไม้ที่สืบทอดตลอดเวลา จนใน
ปี 2532 จึงได้ประสานกับหน่วยป่าไม้เพื่อขออนุญาต มาตั้งเสาบักไว้ที่บริเวณใกล้ทางเข้าโป่ง
เพื่อให้ผู้ที่เข้ามาล่าสัตว์โดยที่ชุมชนไม่รู้ เมื่อเห็นธงชาติจะได้รู้ว่าขณะนี้ทางป่าไม้กับชุมชนได้มีการ
เข้ามาดูแลรักษาแล้วจะได้ไม่กล้าล่าสัตว์ นอกจากนั้นยังประสานขอเจ้าหน้าที่ป่าไม้มา
ประจำป้อมซึ่งชุมชนได้ทำไว้ฝั่งตะวันออกของโป่งนกสับดาหีละ 4-5 วัน จากการแก้ปัญหาดัง
กล่าวทำให้ผู้เข้ามาล่าสัตว์เริ่มลดลง แต่ก็ยังมีที่ลักลอบเข้ามาจับนกออยู่ ประกอบกับเจ้าหน้าที่
ป่าไม้ไม่สามารถเข้ามาประจำอยู่ที่ป้อมยามได้ตลอดเนื่องจากไม่มีงบประมาณสนับสนุนการ
ดำเนินการดังกล่าวปฏิบัติอยู่ได้ไม่นานก็เลิกไป แต่หัวหน้าหน่วยป่าไม้ในขณะนั้นก็ได้พูดคุย
กับพ่อหลวงว่าได้ให้อำนาจกับชุมชนเต็มที่ในการจัดการดูแลดังกล่าวหากมีปัญหาอะไรก็ให้ไป
ปรึกษาได้ ชุมชนจึงได้ดำเนินการตามวิธีการเดิมคือพูดคุยกับผู้ล่าสัตว์เรื่อยมา ประมาณปี
2535 ผู้ล่าสัตว์ก็ลดลงมากพอสมควรพอกับสัตว์ป่าและนกที่ลดลงมากเช่นกัน เนื่องจากยังมี
เส้นทางอื่นๆที่ผู้ล่าสัตว์สามารถเข้ามาในพื้นที่ได้โดยที่ชุมชนไม่รู้

ในปี 2543 ก็ได้มีการตั้งสำนักงานเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสันปันแดนขึ้นที่บริเวณเส้น
ทางเข้าบ้านห้วยน้ำโป่ง ปัญหาการล่าสัตว์จึงทุเลาลงมาก และชุมชนก็ได้ประกาศเขตอนุรักษ์
พันธุ์ปลาในบริเวณลำห้วยน้ำโป่ง และได้รับงบประมาณสนับสนุนค่าอาหารจาก “เครือข่าย
ชาวไทยภูเขาปางมะผ้า” ในการดำเนินการจัดทำแนวกันไฟของหมู่บ้าน

ปี 2544 ชุมชนได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก SIF ในการดำเนินการบวชป่า
ประกาศพื้นที่ป่าบริเวณรอบโป่งเป็นป่าอนุรักษ์ของชุมชนห้ามมีการล่าสัตว์และตัดไม้ พร้อม
กับดำเนินการปลูกป่าเสริมในบริเวณรอบๆโป่งเพื่อเป็นแหล่งอาหารและที่อยู่อาศัยของนกที่มา
ให้ประโยชน์จากโป่ง ในปีดังกล่าวก็ได้มีตัวแทนบริษัททัวร์จากภาคใต้พร้อมกับเจ้าหน้าที่ภาค
รัฐ ได้เข้ามาในพื้นที่บริเวณโป่งร้อน ซึ่งห่างจากโป่งนกไม่มากนักมีการพูดคุยกับชุมชนถึงการ
สร้างรีสอร์ท/เกสต์เฮาส์ในบริเวณโป่งร้อน แต่คณะกรรมการหมู่บ้านเห็นว่าน่าจะพูดคุยกับพ่อ
หลวงก่อนที่ตัดสินใจใดๆ ซึ่งในขณะนั้นพ่อหลวงไม่อยู่ไปทำธุระต่างหมู่บ้าน แต่ก็ได้มีการถก
พื้นที่ทำเพิงที่พักในบริเวณนั้นและมีการเตรียมถางในตอนกลางคืน เป็นช่วงที่พ่อหลวงเดิน
ทางกลับมาถึงหมู่บ้านพอดี ทางกลุ่มผู้มาเยือนก็ได้เชิญพ่อหลวงไปพูดคุยถึงแนวทางการทำ
เกสต์เฮาส์และผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น แต่พ่อหลวงได้ปฏิเสธแนวทางดังกล่าวโดยให้เหตุผล
ว่าการดำเนินการดังกล่าวควรที่จะต้องหารือกับหลายๆส่วนที่เกี่ยวข้องก่อน ชุมชนไม่สามารถ

ตัดสินใจเด็ดขาดได้หากเกิดอะไรขึ้นจะถูกเพ่งเล็งจากป่าไม้ไม่เป็นผลดีต่อชุมชน และยังกลัวผลกระทบตามมาที่จะเกิดกับชุมชน เนื่องจากชุมชนบ้านห้วยน้ำโป่งเป็นชุมชนที่รักสงบ จากการพูดคุยในคืนนั้นวันต่อมากลุ่มดังกล่าวก็เดินทางออกไปและไม่กลับเข้ามาอีก โดยที่ชุมชนไม่ทราบสาเหตุเหมือนกัน

3.2 การจัดการในรูปแบบใหม่

การจัดการทรัพยากรต่างๆภายใต้รูปแบบการจัดการใหม่ๆ ของชุมชนต่างๆเริ่มเกิดขึ้นภายหลังจากที่มี โครงการพัฒนาที่สูงไทย-เยอรมัน (Thai-German Highland Development Programme) หรือชาวรู้จักกันในนาม "ทีจี" เข้ามาดำเนินงานในพื้นที่ อ.ปางมะผ้า โดยเริ่มตั้งแต่ปี 2526 เป็นการรณรงค์ให้ชาวบ้านปลูกพืชทดแทนฝิ่น มีการเตรียมความพร้อมชุมชนก่อนเริ่มปราบปรามฝิ่น ต่อมาในช่วงปี 2531-2536 "ทีจี" ได้ร่วมกับหน่วยงานราชการหลายส่วน ดำเนินงานส่งเสริมด้านอาชีพ การปลูกพืชเศรษฐกิจทดแทนฝิ่น ตลอดจนการควบคุมพื้นที่ทำกินของชุมชนโดยให้ชุมชนมีการจำแนกการใช้ประโยชน์จากพื้นที่หมู่บ้านตามหลักวิชาการ มีการจัดทำ "โมเดล" ของหมู่บ้าน ทำให้ชุมชนได้เรียนรู้รูปแบบการจัดการทรัพยากรที่เป็นระบบมากขึ้นผ่านการส่งเสริมการจัดอบรมจากเจ้าหน้าที่ของ "ทีจี" ซึ่งรูปแบบการจัดการที่เกิดขึ้นอย่างเด่นชัด คือ มีการจำแนกประเภท และแบ่งขอบเขตพื้นที่ป่าและการใช้ประโยชน์จากป่าออกเป็นแต่ละประเภท เช่น ป่าต้นน้ำ ป่าอนุรักษ์ ป่าสาธารณะ(ป่าช้า) ป่าใช้สอย เป็นต้น รวมถึงมีการตั้งกฎระเบียบการใช้ประโยชน์ และมาตรการลงโทษผู้ฝ่าฝืนกฎระเบียบดังกล่าว จนกระทั่งในปี 2540 ได้เกิด "เครือข่ายชาวไทยภูเขาอำเภอปางมะผ้า" ขึ้นมาและในปี 2541 เป็นปีที่ "ทีจี" สิ้นสุดโครงการจึงได้มอบงบประมาณให้เครือข่ายฯ ได้ดำเนินกิจกรรมต่างๆต่อเนื่องต่อไป

ในช่วงปี 2542 ก็ได้มีสำนักงานกองทุนชุมชน (Social Investment Fund – SIF) โดยที่ชาวบ้านรู้จักกันในนาม "ซิฟ" ได้เข้ามาสนับสนุนการดำเนินงานของชุมชนและเครือข่ายฯ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในด้านต่างๆ รวมทั้งการจัดการทรัพยากรในรูปแบบต่างๆ เช่น การบวชป่า การปลูกป่า การทำแนวกันไฟ เป็นต้น โดยที่ทั้ง 7 หมู่บ้าน ก็ได้มีการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวภายใต้การเป็นสมาชิกเครือข่ายฯ โดยรูปแบบการจัดการดังกล่าวของแต่ละชุมชนมีรูปแบบที่คล้ายๆกัน คือ มีการจัดแบ่งเขตพื้นที่ของชุมชนตามการใช้ประโยชน์ออกเป็น 1) พื้นที่อยู่อาศัย 2) พื้นที่ทำกิน ได้แก่ ที่ทำไร่ ที่ทำนา ที่เลี้ยงสัตว์ และ 3) พื้นที่ป่า ซึ่งแต่ละชุมชนมีการจัดการพื้นที่ป่าที่เชื่อมต่อการอนุรักษ์ฟื้นฟูสภาพ ป่า และสัตว์ป่าดังนี้

๒ บ้านห้วยน้ำโป่ง

มีการแบ่งเขตป่าเพื่อประโยชน์ เป็น

1. ป่าต้นน้ำ และป่าอนุรักษ์ เป็นแหล่งน้ำที่ชุมชนใช้เป็นระปาภูเขา ซึ่งมีลำห้วยเป็นแหล่งน้ำไว้เพื่อบริโภคตลอดทั้งปี ซึ่งอยู่ห่างจากหมู่บ้านไปทางทิศเหนือประมาณ 3,000 เมตร ชุมชนมีกฎกติกาให้ผู้ใดเข้าไปตัดไม้หรือล่าสัตว์ป่า หากผู้ใดฝ่าฝืนจะมีโทษปรับตามกฎหมายที่ชุมชนได้ตั้งขึ้น
2. ป่าใช้สอย มีการการใช้ประโยชน์ เช่น เก็บหาของป่า การเก็บหน่อไม้ การเก็บเห็ด เพื่อเป็นอาหารเพื่อบริโภคตามฤดูกาล การตัดไม้เพื่อใช้ในการสร้างบ้าน ทำคอกสัตว์ ทำฟืน ฯลฯ
3. ป่าสาธารณะประโยชน์ (ป่าช้า) เป็นป่าต้องห้าม คือห้ามมีการเข้าไปดำเนินการใดๆ ห้ามย้ายจนกว่าชุมชนจะย้าย

ปี 2529 ชุมชนได้เริ่มมีการทำแนวกันไฟ เนื่องจากประสบเหตุการณ์ไฟไหม้หมู่บ้านในปี 2528 เริ่มจากการทำในเฉพาะบริเวณรอบเขตหมู่บ้าน ถึงในปัจจุบันได้ขยายรอบเขตโป่งและหมู่บ้าน มีความยาวประมาณ 5 กิโลเมตรในช่วงฤดูแล้ง นอกจากนี้ยังมีการจัดเวรเดือนละ 2 คนในการดูแล และทำแนวกันไฟต่อระปาภูเขา จนกระทั่งปี 2543 ได้รับงบประมาณสนับสนุนค่าอาหารในการทำแนวกันไฟจากเครือข่ายฯ

ต้นปี 2543 ชุมชนบ้านห้วยน้ำโป่งได้มีการประกาศเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำเพื่อขยายพันธุ์ปลา ซึ่งเดิมเคยมีคนจากหลายหมู่บ้านเข้ามาหาปลาทุกวัน มีการใช้ไฟช็อต ระเบิด วางยา ทำให้ปลาลดน้อยลงอย่างมาก จึงได้กำหนดเป็นเขตหวงห้ามจับสัตว์น้ำทุกชนิดในระยะทางประมาณ 1,000 เมตร ตามความยาวของแม่น้ำ ห้วยน้ำโป่งในเขตชุมชน สาเหตุที่เลือกพื้นที่ใกล้เขตชุมชนเนื่องจากชาวบ้านสามารถดูแลได้ใกล้ชิด ซึ่งมีการทำป้ายประกาศติดไว้ที่หัว และท้ายเขตอนุรักษ์ และได้แจ้งแก่หมู่บ้านสมาชิกเครือข่ายฯให้รับทราบทั่วกัน โดยในช่วงที่ผ่านมาชุมชนประเมินว่าค่อนข้างได้ผลดี ถึงแม้ในช่วงแรกๆจะยังมีคนเข้ามาจับปลาด้วยวิธีการต่างๆในเขตอนุรักษ์อยู่ ซึ่งอาจจะด้วยความไม่รู้ ไม่เห็นป้าย หรือรู้แต่ลักลอบเข้ามาจับ ก็ได้มีการตักเตือนแจ้งแก่ผู้นำหมู่บ้าน ผลจากการประกาศเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำปัจจุบันชุมชนพบว่าปลาเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งสามารถเห็นได้ตลอดแนวลำน้ำในเขตอนุรักษ์ โดยเฉพาะ ปลาหมู ปลาตะเพียน ปลานิล ปลาไน ปลาหางเหลือง และยังมีอีกหลายชนิด

ในปี 2544 ชุมชนได้รับเงินงบประมาณ สนับสนุนจากกองทุนชุมชน (SIF) ในการบวขป่า และปลูกป่าเสริมในบริเวณโป่งนกจำนวน 600 ต้น เน้นไม้ผลที่สามารถเป็นอาหารนกได้ เช่น มะไฟ ลิ้นจี่ป่า หว้า มะขามป้อม ต้นทราย เป็นต้น และประกาศเป็นเขตป่าอนุรักษ์จำนวน 2,000 ไร่ โดยเขตพื้นที่ทิศเหนือติดกับเขตป่า บ.น้ำฮู-ผาเสือ และ บ.หนองหอย ทิศใต้ติด บ.ห้วยน้ำโป่ง ทิศตะวันออกจรดแม่น้ำโป่ง และทิศตะวันตกติดกับเขตถนนไป บ.น้ำฮู-ผาเสือ บ.หนองหอย ซึ่งชุมชนได้รับงบประมาณมาเป็นค่าอาหารกลางวันแก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมในการปลูกป่า - บวขป่าที่ชุมชนได้จัดทำขึ้น และได้กำหนดกฎกติกาในเขตพื้นที่บวขป่าดังนี้

- 1) ห้ามตัดไม้ทุกชนิดในเขตรัศมี 100 เมตร รอบโป่ง
- 2) ห้ามตัดไม้ทุกชนิดในเขตพื้นที่บวขป่า
- 3) หากฝ่าฝืนกฎระเบียบ ครั้งแรก จะตักเตือน ทำการบันทึก รายชื่อ
- 4) บุคคลที่ฝ่าฝืนครั้งที่สอง ทั้งปรับ , ทั้งจับส่งเจ้าหน้าที่ป่าไม้ในเขตพื้นที่ปรับไม่ต่ำกว่า 2,000 บาท
- 5) ห้ามล่าสัตว์ทุกชนิดในเขตพื้นที่บวขป่า และเขตพื้นที่โป่งนก หากฝ่าฝืนปรับ 2,000 บาท

๕ บ้านจำโบ

ชุมชนมีการแบ่งเขตพื้นที่ป่าออกเป็น

1. ป่าต้นน้ำ ซึ่งอยู่ในเขตของหมู่บ้านแม่ละนา อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ มีพื้นที่ประมาณ 500 ไร่ มีการดูแลรักษาร่วมกับชาวบ้านแม่ละนา มีข้อตกลงร่วมกันห้ามมิให้ผู้ใดเข้าไปตัดไม้บริเวณป่าต้นน้ำ
2. ป่าชุมชน ป่าไร่สอย มีพื้นที่ประมาณ 1,000 ไร่ อยู่ทางทิศใต้ของหมู่บ้าน
3. ป่าอนุรักษ์ มีพื้นที่ 200 ไร่ อยู่ทางทิศใต้และทิศตะวันตกของหมู่บ้าน ป่านี้ทางชุมชนได้วางกฎกติกาห้ามตัดไม้ หากผู้ใดฝ่าฝืนครั้งแรกจะมีการเรียกมาตักเตือน โดยกรรมการหมู่บ้าน หากยังทำอีกเป็นครั้งที่ 2 จะปรับเป็นเงิน 300 บาท ฝ่าฝืนครั้งที่ 3 ปรับ 500 บาท หากฝ่าฝืนเป็นครั้งที่ 4 จะทำการจับกุมและส่งให้เจ้าหน้าที่ทางราชการดำเนินการทันที ส่วนเงินที่ได้รับจากการปรับผู้กระทำผิด จะนำเงินเข้ากองทุนหมู่บ้านเพื่อนำไปพัฒนาหมู่บ้านต่อไป
4. ป่าช้า มีพื้นที่ประมาณ 10 ไร่ ชุมชนให้ความเคารพนับถือ ไม่ไปรบกวนใด ๆ ทั้งสิ้น

บ้านปางตอง

มีการจัดการพื้นที่ป่าชุมชนดังนี้

1. ป่าต้นน้ำ มี 2 แห่ง คือ

- ป่าต้นน้ำตื้นหมี มีพื้นที่ประมาณ 5,000 ไร่ อยู่ห่างจากหมู่บ้านประมาณ 6 กิโลเมตร
- ป่าต้นน้ำกองเบ่ง มีพื้นที่ประมาณ 2,000 ไร่ อยู่ห่างจากหมู่บ้านประมาณ 1 กิโลเมตร

กฎเกณฑ์

- ห้ามตัดไม้ในบริเวณป่าต้นน้ำ
- ห้ามไปทำไร่ไถ่ป่าต้นน้ำ
- ใครฝ่าฝืน ตักเตือน + ปรับ + ดำเนินการตามกฎหมาย

2. ป่าใช้สอย มีพื้นที่ทั้งหมด 3,000 ไร่ ป่าใช้สอยสามารถนำเอาไม้มาใช้ได้โดยไม่ต้องขออนุญาต แต่จะใช้ได้เท่าที่จำเป็น ใช้ไม้แล้วห้ามทำลาย ไม้ไม่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

3. ป่าช้า มีพื้นที่ทั้งหมด 20 ไร่ ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน

- ห้ามทำไร่ในบริเวณป่าช้า
- ห้ามไปตัดไม้ในบริเวณป่าช้า
- ถ้าไม่ย้ายหมู่บ้าน ป่าช้าก็จะย้ายไม่ได้

4. ป่าอนุรักษ์ ทุกปีชาวบ้านในหมู่บ้านจะรวมกันและจะไปปลูกป่าในบริเวณป่าอนุรักษ์ มีกฎเกณฑ์ คือ ห้ามทำไร่และห้ามตัดไม้อนุรักษ์

นอกจากนี้ยังมี ป่าชุมชนห้วยลึกอยู่ทางทิศเหนือของบ้านปางตอง ประมาณ 20 กิโลเมตร เป็นเขตติดต่อระหว่างบ้านปางคามและบ้านปางตอง ซึ่งจะมีสัตว์ป่าอาศัยอยู่ค่อนข้างเยอะ เพราะเป็นป่าที่ค่อนข้างจะสมบูรณ์ตลอดปี

บ้านหนองหอย

มีการแบ่งพื้นที่ป่า ออกเป็น

1. ป่าต้นน้ำ ป่าต้นน้ำมีพื้นที่ประมาณ 500 ไร่ อยู่ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน ชุมชนได้กันป่าแห่งนี้ไว้เป็นป่าอนุรักษ์ โดยชุมชนได้ตั้งกฎกติกา ห้ามมิให้ผู้ใดเข้าไปตัดไม้หรือถางไร่ในบริเวณป่าแห่งนี้ หากมีการฝ่าฝืนจะมีการปรับตามกฎหมายที่ชุมชนได้ร่วมกันตั้งไว้อย่างเด็ดขาด

2. ป่าใช้สอย มีพื้นที่ประมาณ 1,000 ไร่ ซึ่งชาวบ้านในชุมชนจะตัดไม้จากในป่าใช้สอยแห่งนี้มาใช้ประโยชน์ในการสร้างบ้าน ทำฟืน เก็บของป่า ฯลฯ ตามความเหมาะสมและเกิดประโยชน์กับชุมชนมากที่สุด
 3. ป่าช้า มีพื้นที่ประมาณ 500 ไร่ อยู่ทางทิศใต้ของหมู่บ้าน พื้นที่ป่าแห่งนี้ชาวบ้านจะไม่เข้าไปตัดไม้หรือใช้ประโยชน์ เพราะชาวบ้านมีความเชื่อตามในอดีตรว่าหากเข้าไปทำอะไรในป่าช้า จะเป็นการรบกวนผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว
- หมู่บ้านหนองหอยมีแม่น้ำห้วยน้ำโป่งไหลผ่านจากบ้านน้ำจ้ำ จนถึง บ้านห้วยน้ำโป่ง ชุมชนจึงได้กันพื้นที่แม่น้ำโป่งตามระยะความยาวของแม่น้ำระยะ 1,000 เมตร เพื่อทำการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ ซึ่งมีกรรมการในหมู่บ้านช่วยกันดูแลห้ามบุคคลในชุมชนนอกชุมชนเข้าไปจับสัตว์น้ำในเขตอนุรักษ์สัตว์น้ำของชุมชน หากผู้ใดฝ่าฝืนจะปรับเป็นเงินตามกฎหมายที่ชาวบ้านได้ร่วมกันตั้งขึ้นมา

๒) บ้านลูกข้าวหลาม

แบ่งพื้นที่ป่าออกเป็น (ข้อมูลด้านพื้นที่บางส่วนไม่ชัดเจน)

1. ป่าต้นน้ำ 100 ไร่ มีการปลูกป่า และทำแนวกันไฟ ตั้งแต่ ปี 2537 และบวชป่าในปี 2544
2. ป่าอนุรักษ์
3. ป่าใช้สอย 500 ไร่ มีการใช้ประโยชน์ โดยผ่านคณะกรรมการหมู่บ้าน และมีการทำแนวกันไฟ
2. ป่าช้า 20 ไร่ ห้ามทำการใดๆ

๒) บ้านนาฮู-ผาเสือ

แบ่งพื้นที่ป่า ป่าต้นน้ำ ป่าอนุรักษ์ ป่าใช้สอย และป่าสาธารณะ หรือป่าช้า (ข้อมูลด้านพื้นที่ไม่ชัดเจน)

ซึ่งมีกฎเกณฑ์ในการดูแลรักษาป่า ดังนี้

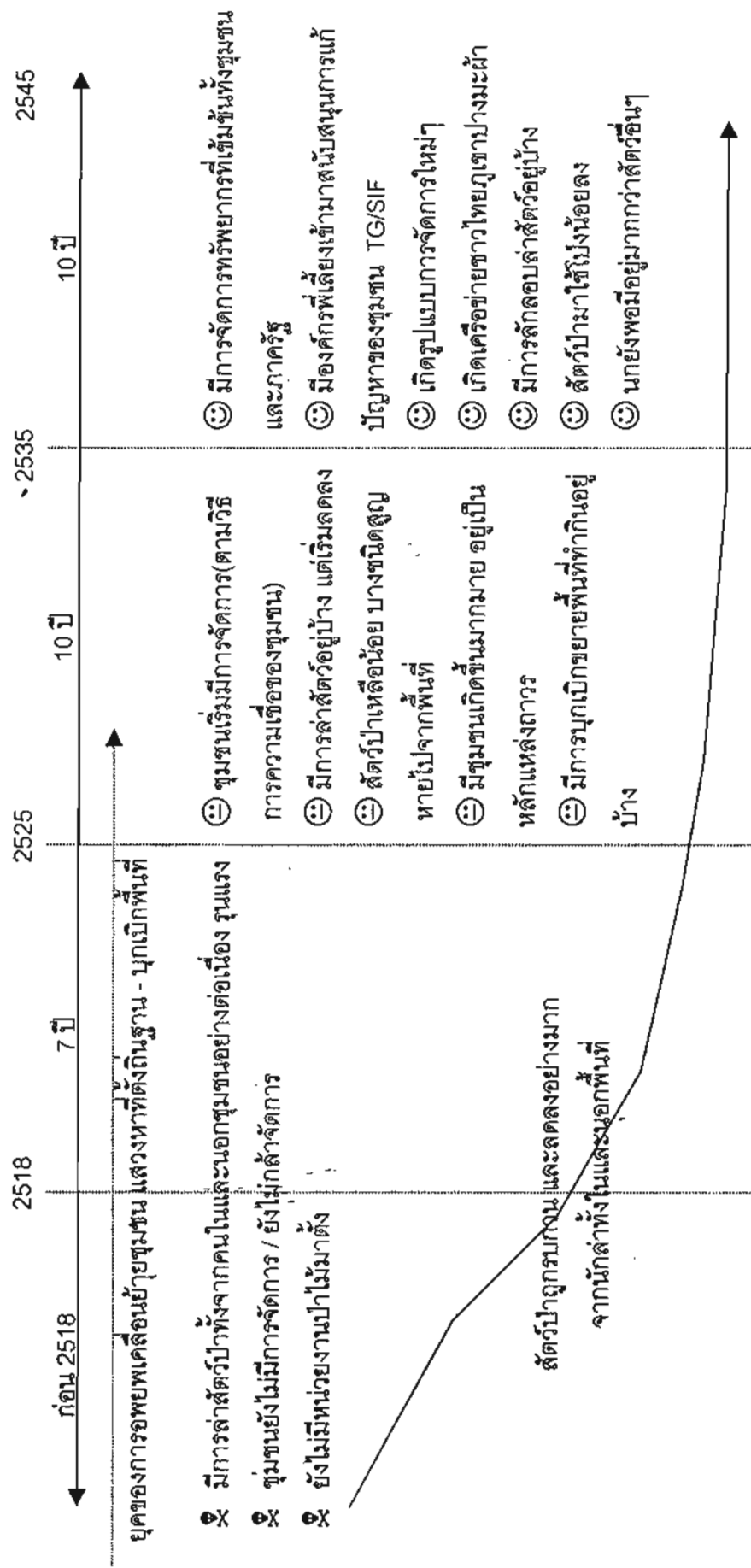
1. ห้ามตัดไม้ในพื้นที่ป่าต้นน้ำ หากฝ่าฝืนปรับ 500 – 1,000 บาท
2. ห้ามล่าสัตว์ป่าในพื้นที่หมู่บ้านดูแล หากฝ่าฝืนปรับ 500 – 1,000 บาท
3. ห้ามค้าของป่า หากฝ่าฝืนปรับ 500 – 1,000 บาท
4. ห้ามจับปลาโดยวิธี ขีต ระเบิด ยาเบื่อ ฝ่าฝืนปรับ 500 – 1,000 บาท
5. การใช้ไม้ในพื้นที่ป่าใช้สอย ต้องได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการ
6. จัดชุดลาดตระเวน เดือนละ 2 ครั้ง

๒ บ้านไม้ข้างสนาม

ข้อมูลด้านการกำหนดพื้นที่ป่าต่างๆไม่ชัดเจน แต่มีการจัดการต่างๆดังนี้

- มีการทำแนวกันไฟเขตป่าต้นน้ำ ประมาณ 500 ไร่ ได้รับงบประมาณช่วยเหลือในเรื่องค่าอาหาร และค่าวัสดุอุปกรณ์ จากเครือข่ายชาวไทยภูเขา ปางมะผ้า 2,000 บาทต่อปี
- เขตป่าอนุรักษ์ของหมู่บ้านเชื่อมกับเขตบ้านห้วยน้ำโป่ง
- ในบริเวณเขตหมู่บ้านมี น้ำออกภู(ลักษณะคล้ายตาน้ำผุดมาจากพื้นดิน เป็นรูคล้ายถ้ำเล็ก) 2 ที่ เดิมที่มีปลา และตะพานน้ำมาก แต่มีคนภายนอกมาจับ บางครั้งมีการใช้ระเบิด ซึ่งปัจจุบันชุมชนได้ห้ามไม่ให้คนเข้าไปจับสัตว์น้ำแล้ว โดยประกาศเป็นเขตอนุรักษ์พันธุ์ปลาของหมู่บ้าน
- ชุมชนยังมีปัญหาเรื่องของการตัดไม้มาใช้สอยเนื่องจากอยู่ติดกับที่ทำ การเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสันปันแดน

แผนภาพที่ ๒ แสดงความสัมพันธ์ของสภาพปัญหา รูปแบบวิธีการแก้ไขปัญห ผ่านช่วงเวลาต่างๆ

บทที่ 6

สรุปและวิเคราะห์ผล

แนวทางโครงการวิจัย

จากสภาพปัญหาการล่าสัตว์ที่เกิดขึ้นในบริเวณโป่งสันปึก ทั้งจากผู้ล่าที่เป็นคนในชุมชน แวดล้อมโป่ง และผู้ล่าจากภายนอก ส่งผลให้เกิดผลกระทบต่อชนิดปริมาณสัตว์ป่าใหญ่ น้อยที่ลดลงอย่างมาก และยังส่งผลกระทบต่อชุมชนบ้านห้วยน้ำโป่งในฐานะที่เป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับโป่งและมีวิถีชีวิตที่อยู่กับป่ามาช้านาน ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาทางชุมชนบ้านห้วยน้ำโป่ง ได้มีการพยายามแก้ปัญหาด้วยตัวเอง และการประสานงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ซึ่งกระบวนการแก้ปัญหาดังกล่าวช่วยทุเลาผลกระทบลงได้บ้างแต่หากมองในแง่ความยั่งยืนของการแก้ปัญหาชุมชนก็ยังไม่มีความชัดเจน เนื่องจากปัญหาดังกล่าวต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากผู้เกี่ยวข้องทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นชุมชนที่อยู่แวดล้อมโป่ง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่

ด้วยความตระหนักในปัญหาดังกล่าว หากว่ายังไม่สามารถหาแนวทางการจัดการที่เหมาะสมเพื่อป้องกันการล่าสัตว์ และการอนุรักษ์ฟื้นฟูสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง สัตว์ป่าที่ยังคงเหลืออยู่ และเหลือน้อยลงทุกขณะก็จะสูญหายไปจากพื้นที่ ซึ่งอาจจะสะท้อนถึงศักยภาพของชุมชนในการจัดการทรัพยากร และการอยู่ร่วมกับป่า ดังนั้นจึงได้เกิดแนวคิดในการที่จะใช้กระบวนการวิจัยเป็นเครื่องมือเพื่อค้นหาแนวทางการแก้ปัญหาดังกล่าว โครงการวิจัยการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพโป่งสันปึกและสัตว์ป่าโดยชุมชนรอบโป่ง อ.ปางมะผ้า จ.แม่ฮ่องสอน ระยะที่ 1 ได้เริ่มดำเนินงานเมื่อเดือนมีนาคม 2545-เดือนกุมภาพันธ์ 2546 ในพื้นที่ 7 หมู่บ้านรอบโป่ง 4 ชนเผ่า คือ 1) ลัวะ บ้านห้วยน้ำโป่ง 2) ไทยใหญ่ บ้านน้ำฮู-ผาเสื่อ กับบ้านหนองหอย 3) มูเซอร์ดำ บ้านจำโบ บ้านปางตอง และบ้านลูกข้าวหลาม 4) มูเซอร์แดง บ้านไม้ข้างหนาม ภายใต้คำถามวิจัย และวัตถุประสงค์ของโครงการที่ได้วางไว้ในระยะยาว คือ

คำถามวิจัย “รูปแบบและวิธีการอนุรักษ์สภาพโป่งและสัตว์ป่าของชุมชนบ้านห้วยน้ำโป่ง และชุมชนรอบข้างเป็นอย่างไร”

วัตถุประสงค์โครงการ

- เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนในการดูแลรักษาสภาพโป่งและสัตว์ป่าที่มาใช้ประโยชน์ จากโป่ง
- เพื่อหาแนวทางในการป้องกันการล่าสัตว์ป่าจากชุมชน และบุคคลภายนอก
- เพื่อหารูปแบบและวิธีการในการจัดการที่เหมาะสมโดยชุมชนสู่การอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพโป่ง และสัตว์ป่าที่มาใช้ประโยชน์จากโป่ง

โดยการดำเนินงานโครงการวิจัยในช่วงที่ผ่านมา ได้เกิดปัญหาอุปสรรคหลายอย่าง ทำให้

กิจกรรมที่นำเสนอในแผนช่วงแรกนั้นไม่สามารถดำเนินตามแผนได้ทั้งหมด ต้องมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้เกิดความเหมาะสมในการทำงาน ซึ่งสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นมาจากปัจจัยหลายๆ อย่าง เช่น ความเข้าใจของชุมชนทั้ง 7 หมู่บ้านต่อแนวทางการวิจัยฯ การเสียชีวิตของนักวิจัย เป็นต้น

กระบวนการวิจัยตามกิจกรรมที่ดำเนินงาน

กระบวนการดำเนินงานวิจัยของโครงการได้มีการทำงานผ่านทีมงานวิจัย 2 ชุดด้วยกัน ซึ่งชุดแรกเป็นชุดทีมวิจัยและนักวิจัยที่เสนอโครงการในเริ่มแรก โดยได้มีการดำเนินงานตั้งแต่ช่วงเดือนมีนาคม 2545 – พฤษภาคม 2545 ซึ่งมีกระบวนการดำเนินงานเพื่อศึกษาข้อมูลต่างๆ ดังนี้

1) การจัดเวทีสร้างความเข้าใจในการดำเนินงานโครงการวิจัย ร่วมกัน 7 หมู่บ้าน เพื่อทำความเข้าใจกับกลุ่มผู้นำชุมชนแต่ละหมู่บ้านให้เป็นแนวทางเดียวกันก่อน และได้มีการแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นต่อแนวทางการดำเนินงานจากผู้เกี่ยวข้องต่างๆ ในพื้นที่

2) การลงจัดเวทีสร้างความเข้าใจภายในชุมชนแต่ละหมู่บ้าน เพื่อแสวงหาทีมวิจัยในหมู่บ้านที่จะร่วมทำงานกับทีมวิจัยหลักบ้านห้วยน้ำโป่ง ตลอดจนเกิดการแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นต่อแนวทางการดำเนินงานและการเก็บข้อมูล มีการกำหนดประเด็นข้อมูลที่สำคัญและวิธีการเก็บข้อมูลในประเด็นต่างๆ ในช่วงต่อไป

3) การลงพื้นที่เก็บข้อมูลตามประเด็นที่ได้ร่วมกันกำหนดในแต่ละหมู่บ้าน ซึ่งมีทีมวิจัยหลักจากบ้านห้วยน้ำโป่งเป็นแกนหลักในการประสานงานร่วมกับทีมในพื้นที่

4) การประชุมประจำเดือนคณะทำงาน เพื่อทบทวนข้อมูลและทบทวนกระบวนการทำงานในแต่ละช่วง มีการแลกเปลี่ยนถึงปัญหาอุปสรรคและข้อคิดเห็นต่อแนวทางแก้ไขในการทำงานร่วมกัน

5) การจัดเวทีเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์การจัดการของชุมชนที่เอื้อต่อการอนุรักษ์ฟื้นฟูสภาพโป่ง และสัตว์ป่า ร่วมกัน 7 หมู่บ้าน

จากกระบวนการทำงานในช่วงดังกล่าวทำให้ได้ข้อมูลในประเด็นหลักๆ คือ ข้อมูลบริบทชุมชนที่เกี่ยวข้องมาบางส่วน ในขณะที่ข้อมูลที่สำคัญประเด็นอื่นๆ ยังไม่ชัดเจนจึงได้มีการกำหนดแนวทางในการเก็บข้อมูลต่อในช่วงที่ 2 ซึ่งจะเริ่มดำเนินการต่อในเดือนกรกฎาคม 2545 แต่ในช่วงเวลาดังกล่าวนักวิจัยได้เสียชีวิตลง ซึ่งได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการดำเนินงานโครงการค่อนข้างมาก ทำให้การดำเนินงานต้องหยุดชะงักไปหลายเดือน จนกระทั่งได้มีการจัดเวทีหารือร่วมกันระหว่างทีมพี่เลี้ยงและทีมวิจัยในชุมชน โดยมีข้อสรุปให้เสนอนักวิจัยขึ้นมาทดแทนแต่ในระยะแรกยังไม่สามารถตกลงกันได้ส่งผลให้การดำเนินงานต้องยืดเยื้อออกไปอีกจนกระทั่งในช่วงเดือนกันยายน 2545 ก็ได้มีการเสนอนักวิจัยใหม่ขึ้นมาทดแทน และปรับเปลี่ยนทีมวิจัยใหม่เพื่อให้เกิดความเหมาะสมในการดำเนินงานต่อ โดยถือว่าค่อนข้างเป็นภาระหนักของทีมนักวิจัยชุดใหม่เนื่องจาก

ยังไม่มีประสบการณ์และต้องมีการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นสำคัญต่างๆที่เหลืออยู่มาก ประกอบกับช่วงเวลาที่โครงการได้หยุดชะงักไปหลายเดือนทำให้ชุมชนต่างๆไม่ได้รับข้อมูลที่ต่อเนื่องจึงลดความสนใจในการร่วมดำเนินงานลง ทีมงานวิจัยชุดใหม่จึงได้มีการพยายามเข้าไปเริ่มต้นสร้างความเข้าใจกับชุมชนต่างๆใหม่ ซึ่งการดำเนินงานในช่วงนี้ ทีมพี่เลี้ยง Node แม่ฮ่องสอน ได้เข้ามาหนุนช่วยมากขึ้น ในการเข้าไปสร้างความเข้าใจกับชุมชนใหม่ในช่วงนี้พบว่าสามารถกระตุ้นความสนใจของชุมชนให้กลับคืนมาได้เพียงบางหมู่บ้านเท่านั้น จึงได้มีการปรับแผนการดำเนินงาน เน้นเฉพาะหมู่บ้านที่สนใจเท่านั้น ส่วนหมู่บ้านที่เหลือก็พยายามให้ข้อมูลที่เกิดจากผลการดำเนินงานเท่าที่จะทำได้ ซึ่งกระบวนการดำเนินงานที่เกิดขึ้นในช่วงที่ 2 มีดังนี้

- 1) เข้าไปสร้างความเข้าใจเพิ่มเติมในสภาพปัญหาการดำเนินงานโครงการที่เกิดขึ้นในช่วงที่ผ่านมา กับ บ้านน้ำฮู-ผาเสือ และบ้านหนองหอย
- 2) จัดเวทีเพื่อทบทวนข้อมูลและแลกเปลี่ยนประสบการณ์/ทุนเดิมของชุมชนที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ฟื้นฟูสภาพป่าและสัตว์ป่า ข้อมูลสภาพปัญหา การเปลี่ยนแปลง และผลกระทบที่เกิดขึ้น กับป่า และสัตว์ป่าร่วมกัน 2 หมู่บ้าน คือ บ้านห้วยน้ำโป่ง กับบ้านลูกข้าวหลาม
- 3) จัดเวทีเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นประสบการณ์ของชุมชนต่อการจัดการที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพป่าและสัตว์ป่า ตลอดจนปัญหาผลกระทบต่อป่าและสัตว์ป่าที่ชุมชนพบเห็น บ้านไม้ช้างหนาม
- 4) จัดเวทีทบทวนข้อมูลที่เก็บได้ทั้งหมดในช่วงการดำเนินงานที่ผ่านมา เพื่อให้ชุมชนได้วิเคราะห์ข้อมูลในประเด็นสำคัญต่างๆ และนำเสนอข้อคิดต่อแนวทางการดำเนินงานช่วงต่อไป

ข้อสังเกต บทเรียน และปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน

- 1) การสื่อสารและการสร้างความเข้าใจให้กับชุมชนและผู้เกี่ยวข้องในเบื้องต้นตั้งแต่ช่วงก่อนเริ่มดำเนินการ และระหว่างดำเนินมีความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องทำอย่างต่อเนื่องในกระบวนการศึกษาวิจัย
- 2) การประสานงานร่วมกันระหว่างทีมวิจัยทั้งทีมวิจัยหลัก และทีมวิจัยในพื้นที่ไม่สามารถทำได้อย่างต่อเนื่องทำให้การดำเนินงานเพื่อเก็บข้อมูลต่างๆไปสามารถเป็นไปตามแผน
- 3) ปัญหาจากการเสียชีวิตของนักวิจัย และการเปลี่ยนแปลงทีมวิจัยทำให้ขาดความต่อเนื่องในการให้ข้อมูลกับชุมชนที่ร่วมโครงการส่งผลให้ความสนใจของชุมชนในการที่จะร่วมดำเนินงานลดลง
- 4) การดำเนินงานในช่วงแรกนักวิจัยให้ความสำคัญกับการเก็บข้อมูลด้านบริบทชุมชนมากเกินไปส่งผลให้ข้อมูลด้านอื่นๆโดยเฉพาะประเด็นสำคัญที่เป็นหัวใจของโครงการไม่ได้รายละเอียดที่ลึกจริง

5) การเข้ามาแก้ปัญหาเพื่อให้การดำเนินงานต่อเนื่องของทีมวิจัยชุดใหม่กับทีมพี่เลี้ยงในช่วงที่สองต้องเสียเวลาไปกับการชี้แจงสร้างความเข้าใจให้กับชุมชนที่เข้าร่วมโครงการใหม่ ทำให้การดำเนินงานเพื่อเก็บข้อมูลเพิ่มเติมไม่ได้รายละเอียดที่ครบถ้วน

6) การเขียนรายงาน เนื่องจากทีมวิจัยชุดใหม่ที่เข้ามาดำเนินงานต่อมีข้อจำกัดในเรื่องของการเขียนรายงาน ทำให้ Node ต้องเข้ามาช่วยในการเขียนรายงานให้ภายใต้เนื้อหาข้อมูลเท่าที่มีอยู่

สรุปผลที่เกิดจากกระบวนการศึกษาวิจัย

1. ผลในเชิงกระบวนการเรียนรู้ในงานวิจัย

1.1, ชุมชน จากกระบวนการวิจัยที่ได้มีการพยายามสร้างความเข้าใจให้กับชุมชนที่ร่วมโครงการทั้งจากทีมวิจัยและทีมพี่เลี้ยง ผลที่แสดงให้เห็นถึงกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนคือชุมชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดประเด็นข้อมูลต่างๆที่สำคัญต่อการดำเนินงานโครงการ ตลอดจนการกำหนดวิธีเก็บข้อมูล ข้อเสนอต่อการดำเนินงานของทีมวิจัย ที่ได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนอย่างต่อเนื่องในการประชุมประจำเดือน ถึงแม้ว่าอาจจะไม่เข้าใจรูปแบบกระบวนการวิจัยทั้งหมด แต่ก็ถือได้ว่า ได้เข้ามามีส่วนร่วมมากพอสมควร

1.2 ทีมวิจัย เกิดการเรียนรู้ในวิธีการบันทึกข้อมูลในเวที ความเข้าใจในกระบวนการเก็บข้อมูลแบบมีส่วนร่วม ผ่านกระบวนการเดิมของทีมพี่เลี้ยงในช่วงเริ่มต้นดำเนินงาน ซึ่งทำให้ทีมวิจัยได้มีการวางแผนแนวทางของการดำเนินงานเพื่อเก็บข้อมูลแบบมีส่วนร่วม ดังเช่น

การเตรียมการ

- สร้างความเข้าใจที่ตรงกัน วัตถุประสงค์ เป้าหมาย
- ความสำคัญ ทำไม จะเอาไปใช้ประโยชน์อะไร
- ประเด็น บริบทชุมชน ประสบการณ์การจัดการ สถานการณ์ปัญหา

สาเหตุ

การแบ่งบทบาท หน้าที่

- กำหนดวิธีการ เครื่องมือ ความเหมาะสมกับประเด็น ประเภทข้อมูล
- กำหนดผู้รับผิดชอบ

การลงมือเก็บ

- สรุปความก้าวหน้าเป็นระยะ
- กระบวนการ ปัญหา อุปสรรค การแก้ไข ทำอย่างไร
- เนื้อหา ข้อมูล การบรรลุตามเป้าหมาย

การรวบรวม วิเคราะห์

- ความถูกต้อง ครบถ้วนของข้อมูล
- ความสำคัญของข้อมูลต่อปัญหา สถานการณ์ สาเหตุ
- แนวทางแก้ไข ผลกระทบ การเปลี่ยนแปลง

2. ผลในเชิงเนื้อหาข้อมูล

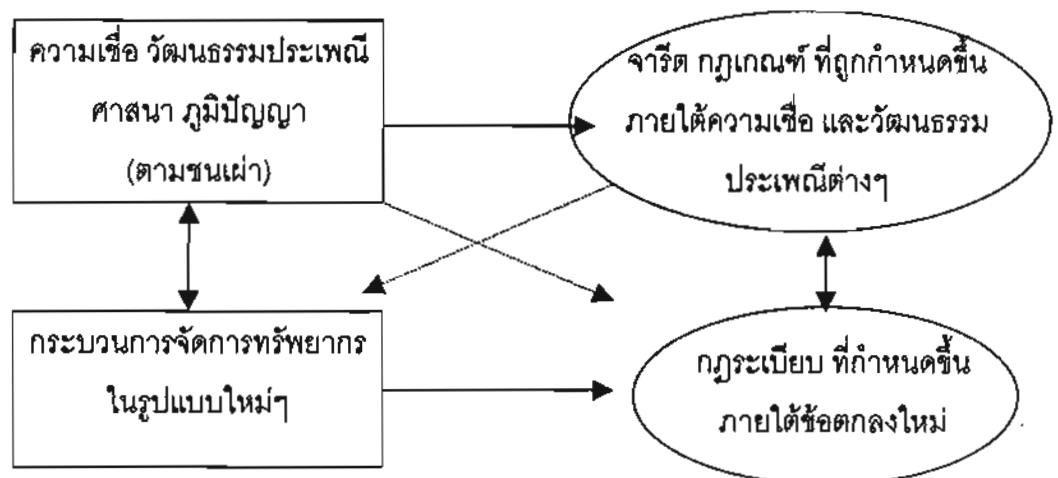
จากการเก็บรวบรวมและศึกษาข้อมูลผ่านกระบวนการทำงานของทีมวิจัยทั้ง 2 ทีม ซึ่งค่อนข้างมีปัญหาอุปสรรคมาก ข้อมูลที่ได้อาจจะยังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์เท่าที่ควร แต่ก็พอที่จะนำมาวิเคราะห์เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการดำเนินงานในช่วงต่อไปได้บางส่วน

จากผลการดำเนินงานของการศึกษาข้อมูลและได้มีการนำผลข้อมูลมาทบทวน วิเคราะห์ร่วมกับชุมชนในประเด็นที่สำคัญ สามารถสรุปวิเคราะห์ได้ถึงปัจจัยเงื่อนไขต่างๆ ทั้งที่เอื้อ และไม่เอื้อต่อการอนุรักษ์ฟื้นฟูสภาพโป่งสันปึก และสัตว์ป่า จนเกิดข้อเสนอและข้อคิดเห็นของชุมชนต่อแนวทางการจัดการในระยะต่อไปภายใต้ฐานข้อมูลดังกล่าวและบทเรียนจากการดำเนินในระยະที่ผ่านมาดังนี้

2.1 ผลการศึกษาที่สะท้อนถึงศักยภาพของชุมชนที่เอื้อต่อการอนุรักษ์ฟื้นฟูสภาพป่า โป่ง และสัตว์ป่า

จากประสบการณ์และบทเรียนในการจัดการทรัพยากรที่เกี่ยวข้องจากอดีตจนถึงปัจจุบันของชุมชนซึ่งพบว่าชุมชนมีรูปแบบของการจัดการด้วยวิธีการต่างๆ ทั้งการผ่านวิถีชีวิต ความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ของชนเผ่า ซึ่งได้แก่ ชนเผ่าลีซอ ชนเผ่าไทยใหญ่ ชนเผ่ามูเซอร์ดำและชนเผ่ามูเซอร์แดง นอกจากนี้ชุมชนยังได้มีการจัดการในรูปแบบใหม่ ซึ่งเป็นการผสมผสานระบบกฎเกณฑ์ทางวัฒนธรรมความเชื่อของชุมชนกับกฎระเบียบทางสังคมที่กำหนดขึ้นใหม่โดยชุมชน

แผนภาพที่ 4 แสดงความเชื่อมโยงการจัดการทรัพยากรของชุมชน

๒ การจัดการภายใต้ความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณี ฯ ซึ่งขึ้นอยู่กับระบบวิถีชีวิตของแต่ละชนเผ่า ที่ทั้งมีความคล้ายคลึงและแตกต่างกัน ซึ่งจะเห็นได้จากรูปแบบการประกอบพิธีกรรมความเชื่อต่างๆ เช่นการเลี้ยงผี การเซ่นไหว้ในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เชื่อว่าเป็นผู้พิทักษ์รักษาทรัพยากร ซึ่งมีอยู่ในเกือบทุกชนเผ่า ก่อให้เกิดกฎเกณฑ์ จารีตประเพณี หรือ บทบัญญัติต่างๆ ของชุมชน ตัวอย่างเช่น ข้อห้ามเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรบางอย่างที่เป็นสื่อแสดงว่าเป็นตัวแทนของผี หรือเจ้า ต่างๆ ของชาวมูเซอร์

๒ กระบวนการจัดการในรูปแบบใหม่ๆ เช่นการแบ่งพื้นที่เป็นส่วนๆตามลักษณะการใช้ประโยชน์ เช่น เขตป่าต้นน้ำ เขตป่าอนุรักษ์ เขตป่าใช้สอย เขตป่าสาธารณะ เป็นต้น หรือ การปลูกป่า การทำแนวกันไฟ การประกาศเขตอนุรักษ์พันธุ์ปลา ซึ่งรูปแบบการจัดการเหล่านี้เป็นการเรียนรู้ผ่านองค์กรพี่เลี้ยงที่เข้ามาสนับสนุนให้กับชุมชน ส่งผลให้เกิดการกำหนดกฎระเบียบการใช้ทรัพยากรต่างๆและบทลงโทษการฝ่าฝืน ซึ่งจะปรากฏอยู่ในเกือบทุกชุมชน

๒ การผสมผสานระหว่างวัฒนธรรม ความเชื่อ กับการจัดการในรูปแบบใหม่ๆ เช่น การบวชป่า ซึ่งเป็นการนำเอาความเชื่อทางศาสนามาใช้เพื่อให้เกิดการป้องกัน การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เป็นต้น

๒ กระบวนการลงโทษผู้ฝ่าฝืน หรือผู้ที่ทำผิดจารีต กฎเกณฑ์ต่างๆ ชุมชนมีการลงโทษทั้งโดยทางสังคม และทางกฎหมาย แต่จะพบว่าส่วนใหญ่ชุมชนจะให้การประนีประนอม ตักตอนก่อนที่จะมีการดำเนินการขั้นที่รุนแรงต่อไปหากมีการกระทำผิดซ้ำ

บทเรียนประสบการณ์ที่เด่นชัดที่สุดถึงความพยายามของชุมชนในการดูแลรักษาทรัพยากรของชาวบ้าน คือการพยายามแก้ปัญหาการล่าสัตว์ป่าของชาวบ้านห้วยน้ำโป่ง ซึ่งได้พยายามใช้ทั้งกระบวนการประนีประนอมโดยอาศัยความเชื่อความศรัทธาในหลักคำสอนทางศาสนา และใช้กระบวนการทางอำนาจโดยดึงเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้องเข้ามาร่วมแก้ปัญหา

2.2 สถานการณ์ปัญหา การเปลี่ยนแปลงที่เกิดผลกระทบกับ โป่ง และสัตว์ป่า มีประเด็นต่างๆ ดังนี้

๒ การอพยพเคลื่อนย้ายและการตั้งชุมชนและบุกเบิกพื้นที่ทำกินใหม่ ซึ่งส่งผลต่อการรบกวนแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า ในช่วงยุคแรกๆ

๒ วิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ ของชนเผ่า ซึ่งบางชนเผ่าก็ยังมีวัฒนธรรมประเพณีในการล่าสัตว์และได้ปฏิบัติสืบเนื่องกันมาจนในปัจจุบัน

๒ การล่าสัตว์ป่าจากคนภายนอก นับว่าเป็นปัญหาสำคัญที่ทำให้สัตว์ป่าลดจำนวนลงอย่างมาก เนื่องจากมีรูปแบบการล่าที่ทันสมัยกว่าชาวบ้านทั่วไป และปริมาณสัตว์ที่ได้ในแต่ละครั้งก็มากกว่า ซึ่งวัตถุประสงค์ในการล่า มีทั้งเพื่อการค้า ค่านิยมในการบริโภคเนื้อสัตว์ป่า ค่านิยมในการเลี้ยงสัตว์ป่า โดยเฉพาะนก เป็นต้น

๒ การเปลี่ยนแปลง ผลกระทบต่อ โป่ง ป่า สัตว์ป่า และชุมชน ปัจจุบันสัตว์ป่าในบริเวณโป่งสันปึกเหลืออยู่ในปริมาณที่มากน้อยเพียงใดยังไม่สามารถประเมินได้อย่างชัดเจนถึงแม้จะมีโครงการวิจัยที่พยายามเข้าไปสำรวจและประเมินแต่ก็เป็นการสำรวจในช่วงระยะเวลาเพียงสั้นๆ แต่คำยืนยันจากชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงยังมีสัตว์ป่าอยู่หลายชนิดที่รอดพ้นจากการล่าแต่เหลืออยู่ในปริมาณที่น้อย เช่น กิ้งก่า กวางป่า นกยูง เป็นต้น ในขณะที่สัตว์ที่ยังมีการเข้ามาใช้ประโยชน์จากโป่งอย่างต่อเนื่องและยังมีปริมาณที่มากอยู่ คือ นก ถึงแม้จะถูกล่าไปค่อนข้างมากแล้วพอสมควร ซึ่งในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ – เมษายน ของทุกปีจะมีนกเข้ามาใช้ประโยชน์จากโป่งมากเป็นพิเศษ

ข้อเสนอต่อแนวทางการดำเนินงานในช่วงต่อไป

1) การดำเนินงานในช่วงต่อไปชุมชนเห็นว่ายังไม่พร้อมที่จะเสนอต่อในรูปแบบของงานวิจัยเนื่องจากทีมวิจัยยังขาดประสบการณ์ แต่สามารถใช้ประโยชน์จากข้อมูลที่ได้ศึกษามาในช่วงแรกไปกำหนดแนวทางในการเสนองานด้านพัฒนาซึ่งจะทำให้ชุมชนทำงานโดยไม่ต้องกดดันกับการเขียนรายงาน

2) แนวทางการอนุรักษ์ฟื้นฟูสภาพโป่งและสัตว์ป่า ชุมชนเห็นว่าประเด็นที่พอจะทำได้คือเรื่องนก เนื่องจากยังมีอยู่ค่อนข้างมากกว่าสัตว์ป่าชนิดอื่น แต่ต้องมีการศึกษาในเชิงลึกก่อน เช่น ชนิด ปริมาณของนกที่มาใช้ประโยชน์จากโป่ง เนื่องจากที่ผ่านมาชุมชนยังไม่มีข้อมูลในส่วนนี้ การศึกษาในเชิงลึกก่อนน่าจะทำให้ชุมชนสามารถกำหนดแนวทางการจัดการได้ชัดเจนเหมาะสมขึ้น นอกจากนี้โป่งสันปึกขึ้นชื่อในเรื่องของการเป็นโป่งนกเป็นทุนเดิมอยู่ก่อนแล้ว การกำหนดมาตรการแนวทางต่างอาจจะทำได้ง่ายกว่าประเด็นอื่นๆ

3) กลุ่มเยาวชนน่าจะเป็นแกนหลักหากมีการดำเนินการต่อไปเนื่องจากมีความพร้อมกว่าคนกลุ่มอื่น ซึ่งมีกลุ่มเยาวชนที่สนใจอยู่ 2 หมู่บ้าน คือ บ้านไม้รางหนาม และบ้านห้วยน้ำโป่ง โดยอาจจะเริ่มต้นจากเยาวชน 2 กลุ่มนี้ก่อนในการศึกษาเรื่องนก

4) ในการที่จะพัฒนาไปสู่เรื่องการจัดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ชุมชนยังมีความกังวลอยู่เนื่องจากยังไม่มีประสบการณ์ และจะมีการดำเนินการเรื่องนี้จริงๆ ต้องมีการศึกษาถึงผลกระทบและความเหมาะสมก่อน ซึ่งชุมชนมีความเห็นวก่อนที่พัฒนาไปสู่เรื่องการท่องเที่ยวสิ่งสำคัญคือ จะต้องมีการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมโป่ง และสัตว์ป่าให้มีความสมบูรณ์คืนมาก่อน

เอกสารอ้างอิง

ยศ สันตสมบัติ

2543. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรมและการจัดการ
ทรัพยากร. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์นพบุรีการพิมพ์.

สมโภช ศรีโกสุมাত্র

2542. รายงานโครงการวิจัย การเพิ่มทักษะและการแสวงหาการมีส่วนร่วมของคน
ท้องถิ่นในการศึกษาสัตว์ป่าในจ.แม่ฮ่องสอน : โครงการพัฒนาองค์ความรู้และศึกษา
นโยบายการจัดการทรัพยากรชีวภาพในประเทศไทย(BRT)

2542. รายงานโครงการวิจัย สถานภาพของโปงและสัตว์ป่าในจังหวัดแม่ฮ่องสอน
และศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : โครงการพัฒนาองค์ความรู้และ
ศึกษานโยบายการจัดการทรัพยากรชีวภาพในประเทศไทย(BRT)

อารยะ ภูสาคัส

2546. ร่างรายงานผลการวิจัย ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นการจัดการทรัพยากรสวนรวม
ของชุมชนบริเวณลุ่มน้ำลำปาง-น้ำของ อ.ปางมะผ้า จ.แม่ฮ่องสอน (กลุ่มโครงการวิจัย
ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภาคเหนือ: ประวัติศาสตร์เพื่อชุมชน). สกว.

ภาคผนวก

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ นายปวง ครีม

ที่อยู่ บ้านเลขที่ 70 หมู่ที่ 4 ต.นาปู่ป้อม อ.ปางมะผ้า จ.แม่ฮ่องสอน

วัน/เดือน/ปีเกิด 1 มกราคม 2525

หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน 8 5807 84000 21 3

ประวัติการศึกษา

- จบการศึกษาระดับประถม จากโรงเรียนบ้านจอง
- จบการศึกษามัธยมศึกษา โรงเรียนศูนย์ปางมะผ้า
- ปัจจุบันกำลังศึกษาต่อ กศน.

ประสบการณ์การทำงาน

- เป็นเลขานุการหมู่บ้าน
- ประธานกลุ่มเยาวชน
- คณะกรรมการฝ่ายประสานงานของหมู่บ้าน
- คณะทำงาน SIF ระดับอำเภอ
- ผ่านงานเป็นวิทยากรเตรียมความพร้อมกองทุนหมู่บ้าน
- เป็นทีมวิทยากรเตรียมความพร้อมโครงการกระตุ้นเศรษฐกิจตำบลละหนึ่งล้าน
- เป็นคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน หมู่ 4
- เป็นคณะกรรมการวิยชุมชนของจังหวัดแม่ฮ่องสอน

อาชีพ/การทำงานปัจจุบัน

ทำการเกษตร

ประวัติผู้ช่วยนักวิจัย

ชื่อ นางสาวสุริยากร บนหลัง

ที่อยู่ บ้านเลขที่ 64 หมู่ที่ 4 บ้านห้วยน้ำโป่ง ต.นาปู่ป้อม อ.ปางมะผ้า จ.แม่ฮ่องสอน

วัน/เดือน/ปี เกิด 1 มกราคม 2528

หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน 8 5807 84000 54 0

ประวัติการศึกษา

- จบโรงเรียนประถมศึกษาจากโรงเรียนบ้านจองคำ
- จบมัธยมศึกษาตอนต้นจากโรงเรียนหืองสอนศึกษา
- ปัจจุบันกำลังศึกษาต่อ กศน.

ประสบการณ์การทำงาน

เป็นทีมงานวิจัยชุดเดิม ร่วมดำเนินการเก็บข้อมูลโครงการ

อาชีพ/การทำงานปัจจุบัน

รับจ้างทั่วไป และทำการเกษตร